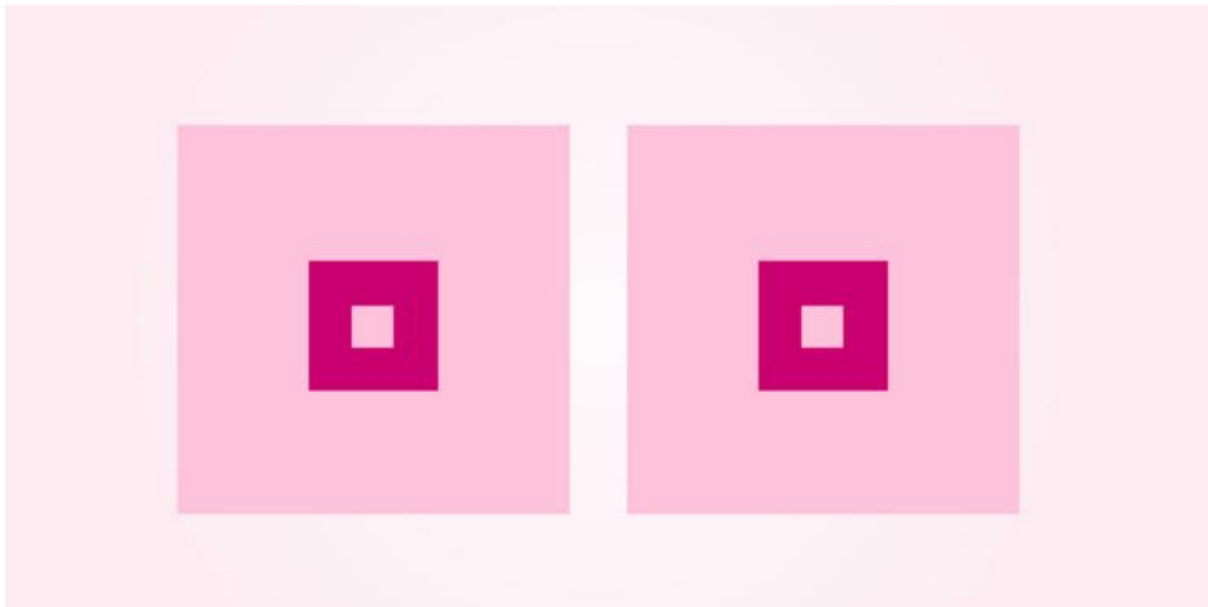

Den nakna sanningen om en blottande censur

Om algoritmisering och fyrkantig disciplinering på Facebook

Författare: Charlee Petersson & Johanna Ottosson

Institutionen för kommunikation och medier, Lunds universitet

Medie- och kommunikationsvetenskap HT16

Handledare: Fredrik Miegel

Examinator: Helena Sandberg

Abstract

I denna uppsats studeras 14 aktuella och uppmärksammade händelser där Facebook censurerat bilder som alla innefattar den naturliga och nakna kvinnokroppen. Bilderna som censurerats har bland annat innehållit sjukdomsupplysning, sexualundervisning, amning, konst och aktivism. Syftet med studien är att visa på hur Facebook reproducerar och befäster en mytbaserad bild av kvinnan. Utifrån detta vill vi även exponera hur plattformen i vidare bemärkelse genom algoritmer utövar makt över användarna. Materialet, som består av artiklar från olika digitala nyhetsmedier, har studerats genom en fallstudie som är baserad på en kvalitativ innehållsanalys. Genom en kontextuell tolkning av händelserna kan vi förstå deras betydelse i ett större sammanhang. För att undersöka på vilka sätt den algoritmiserade makten tar sig till uttryck på Facebook har Foucaults tankar om panopticism och Tönnies begrepp *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* varit centrala. Vi tagit stöd i Barthes mytologibegrepp för att få en generell förståelse för hur en myt etableras och ses som en sanning. För att studera Facebooks reproducering av en historiskt mytbaserad och sexualiserad bild av kvinnan har vi använt oss av Tseëlon och Nead, som behandlar hur myten om kvinnan uppkommit och blivit normaliserad. Studien visar att den algoritmiserade makten tar sig till uttryck genom Facebooks osynliga övervakning som resulterar i att användarna utövar självdisciplin för att få vara en del av plattformen. Makten blir såldes effektiv och självunderhållande och har bidragit till att användarna tvingas framställa kvinnan i enlighet med Facebooks begränsade riktlinjer. Detta resulterar i att Facebook och användarna tillsammans reproducerar och befäster ett ramverk baserat på historiska mytbildningar om kvinnan. Nakenhet är enbart ett exempel på hur algoritmiseringen kommer till uttryck och visar på en större problematik som går att överföra på andra plattformar och områden. Studien visar hur Facebook, istället för att skydda användarna mot stötande innehåll, snarare inskränker yttrande- och tryckfriheten genom ett försök till att agera domare över skillnaden mellan accepterad och inte accepterad nakenhet.

Uppsatsen är författad av Charlee Petersson och Johanna Ottosson under handledning av Fredrik Miegel vid Institutionen för kommunikation och medier, Lunds universitet under höstterminen 2016.

Nyckelord: Facebook, sociala medier, algoritmisering, riktlinjer, censurering, panopticism, disciplin, självcensurering, nakenhet, kvinnokroppen, sexualisering, mytbildning.

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Forskningsöversikt	2
Metod och urval	4
<i>Fallstudie</i>	4
<i>Urval och avgränsning</i>	5
<i>Kvalitativ innehållsanalys</i>	5
<i>Metodreflektion</i>	6
Teoretisk utgångspunkt	8
En ond cirkel av fyrkantig disciplinering	11
<i>Den sociala plattformen Facebook</i>	11
<i>Algoritmisering</i>	11
<i>Publicist? Javisst!</i>	14
<i>Facebooksamhället</i>	15
<i>Det allseende ögat</i>	18
En naken sanning	21
<i>Kvinnan och myterna</i>	21
<i>Digitaliserad skam</i>	24
<i>Reglering genom ramverk</i>	26
En blottande censur	30
Referenser	33
<i>Elektroniska källor</i>	34
Bilagor	37

Bakgrund

Under hösten 2016 fick det ikoniska fotografiet kallat *Napalm Girl* (bilaga 1) stor uppmärksamhet. Bilden togs av fotografen Nick Út den 8 juni 1972 under Vietnamkriget och visar brännskadade barn som flyr från en napalmbombning. Fotografen fångade ett viktigt historiskt ögonblick och fotografiet har kommit att bli en symbol för det civila lidandet i krigföring. Út har blivit belönad med fotojournalistikens mest prestigefyllda pris *The World Press Photo of the Year* år 1973 och fotografiet omnämns som “one of the most iconic images that ever won the contest” (World Press Photo, 2016). Fokus har dock på senare tid kommit att hamna på den nakna flickan som figurerar i bilden. Detta efter att Facebook censurerade bilden när den publicerades av författaren Tom Egeland i augusti år 2016. Flickan på bilden heter Kim Phúc och var nio år när fotografiet togs (Koren, 2016). Det hon inte visste då var att bilden 43 år senare skulle komma att handla om något helt annat än Vietnamkriget och istället bli underlag för en hätsk debatt gällande nakenhet, sexualisering och censur i sociala medier.

Medierapporteringen kring *Napalm Girl* bidrog till att vi fick upp ögonen för hur Facebook genom censur ständigt tar på sig rollen att bedöma vad som är accepterad och inte accepterad nakenhet. Ett annat exempel som visar på samma absurditet är Facebooks censurering av Svenska Cancerfondens bröstskola i samband med att den publicerades på plattformen i oktober 2016. Bilden föreställde illustrationer av bröst i form av rosa cirkelformer (bilaga 2) som en instruktion för hur kvinnor ska gå tillväga för att upptäcka bröstcancer i tid. Censureringen av bilder som *Napalm Girl* och bröstskolan sker till stor del automatiskt med hjälp av specialutvecklade koder, även kallade för algoritmer. Algoritmerna söker systematiskt igenom innehåll som användarna publicerar och censurerar det som bryter mot plattformens riktlinjer. Trots många protester mot Facebooks agerande möter de kritiken med tystnad och hänvisar återkommande till sina automatiska algoritmer för att legitimera sitt agerande. Problematiken med detta är att Facebook låter algoritmer bedöma vad som får publiceras på plattformen. Konsekvensen av riktlinjerna blir, i enlighet med exemplen ovan, att den kvinnliga kroppen på olika sätt faller offer för censurering i sammanhang som vanligtvis inte borde ses som stötande. Men vad beror denna censurering på?

Idag finns det stora aktörer som genom sitt inflytande ger en bild av hur viktigt Internet är. Google, Facebook, Instagram och Twitter är exempel på aktörer vars plattformar utnyttjas av människor världen över. Den konstanta tillströmningen av användare ställer därmed krav på aktörerna att öka kapaciteten och plattformarnas nya omfattning gör att hanteringen av all information måste ske i större skala. Allt fler funktioner styrs därför med hjälp av algoritmer som bestämmer hur användarna kan utnyttja den specifika plattformen. Det resulterar i att de enorma aktörerna, som vi blivit allt mer beroende av, med hjälp av teknik bidrar till att styra hur vi förstår och uppfattar tillvaron. Vi har i uppsatsen valt att fokusera på Facebook som är en av de största och viktigaste aktörerna. Genom att undersöka fallet Facebook kan vi visa på en större problematik som sträcker sig till plattformar som exempelvis Google, Instagram och Twitter. För att visa på detta har vi valt att undersöka den aspekt av Facebooks algoritmisering som styr över kvinnlig nakenhet. Genom censur reglerar plattformarna framställningen av kvinnan, något som i sin tur väcker demokratiska frågor om jämställdhet.

Syftet med vår studie är att med hjälp av *Napalm Girl*, *Svenska Cancerfondens bröstskola* och många fler exempel visa på hur Facebook reproducerar och befäster en mytbaserad bild av kvinnan. Genom detta vill vi även exponera hur plattformen i vidare bemärkelse genom algoritmer utövar makt över användarna. För att undersöka detta ställer vi oss frågorna: På vilka sätt tar den algoritmiserade makten sig till uttryck på Facebook? Hur kan vi förstå denna maktstruktur som en bidragande faktor i Facebooks reproducering av en historiskt mytbaserad och sexualiserad bild av kvinnan?

Forskningsöversikt

Mycket av den tidigare forskning som berör sociala mediers maktutövning riktar in sig på hur algoritmisering och övervakning kan få förödande effekter för det demokratiska samtalet. Både Morozov (2011) och Vaidhyanathan (2011) undersöker detta genom att titta på hur Facebook och Google utövar olika former av politisk censur genom att dölja och gradera information och sidor. De menar att det finns en alltför stor tilltro till Internets demokratiska effekter och att de negativa sidorna därför hamnar i bakgrunden. Även Franco Aas, Oppen Gundhus och Mork Lomel (2008) skriver om effekterna av övervakning. De diskuterar hur människor i sin strävan efter säkerhet genom teknisk kontroll och övervakning istället framkallar en osäkerhet. Annan forskning som behandlar övervakning och sociala medier fokuserar på politisk och statlig censur. Mackinnon (2013) skriver om länder som är kända för

förtryck och inskränkning av yttrandefriheten och lyfter vikten av tillgång till information på Internet. Det är inte bara i dessa länder som censur av Internet är ett problem. Olsson (2010) menar att filtrering är ett hot mot yttrandefriheten även i västvärlden. Han vill belysa att det är svårt för medborgare att upptäcka att de är utsatta för censur, vilket gör att ämnet måste diskuteras i ett större sammanhang. Han visar på att en hårdare politisk kontroll och minskat demokratiskt inflytande för medborgare äger rum även i länder som Sverige.

Edenius (2009) skriver om panopticismen och överför Foucaults teori på dagens informationsteknologi. FRA-lagen och IPRED används som exempel för att visa på hur staten förebygger brott genom att övervaka medborgarna. Ambitionen med dessa lagar är att kunna se allt utan att synas med syfte att disciplinera och normalisera, vilket bidrar till att staten utövar en panoptisk makt. Denna panoptiska makt återuppstår enligt Lyon (1994) genom datorer och telefoner i form av en osynlig elektronisk makt. Med begreppet *surveillance society* beskriver Lyon hur det nya tekniksamhället är utformat genom bevakning och att människor idag upplever sig vara ständigt övervakade i sina vardagsliv. Ström (2010) menar att många användare idag är oförsiktiga i användningen av plattformar som Facebook och vill väcka en debatt om hur integritet kan skyddas i sociala medier. Internet har blivit en så pass integrerad del av vårt liv att vi idag inte ägnar det en större tanke. Turkle (2011) menar att vi idag har alltför stor tilltro till tekniken och tror att den ger oss mer kontroll, men att den i slutändan istället kontrollerar oss. Enligt Turkle närmar sig mänskligheten ett "robotic moment" där robotar och automatiserade system blir en allt större del av samhället.

En del forskning inom sociala medier riktar in sig på hur gemenskapen har förändrats och blivit mer robotiserad. Simanowski (2016) skriver om smartphones påverkan på våra liv och ifrågasätter vad delning av material i sociala medier gör med samhället. Han menar att den digitala nationens enda förenande värde är att dela innehåll med varandra. Simanowski lyfter frågan kring hur ekonomiska och politiska intressen ligger bakom uppkomsten av algoritmer. Likaså ifrågasätter han algoritmiseringens utbredning på Facebook och liknande sociala plattformar samt diskuterar hur detta har bidragit till en förändrad uppfattning om världen. Van Dijck (2013) menar också att den gemenskap som finns på Internet idag skiljer sig från den gemenskap som från början drev människor till att ansluta sig till sociala medier. Hon beskriver hur gemenskapen på Facebook blivit alltmer anonym och mekanisk i takt med att plattformen växt.

Sociala mediers betydande roll tar sig tydligt till uttryck i upprätthållandet av normer om kvinnan och kvinnokroppen. Fagerström och Nilson (2008) behandlar ur ett genusteoretiskt perspektiv hur reklam och media i allmänhet ofta propagerar för en kvinnlig underordning. Gauntlett (2008) för en liknande diskussion där han bland annat studerar tidningar, TV-program och filmer för att visa på hur genuskillnader reproduceras därigenom. Gauntlett menar att kvinnans framställning i media grundar sig i hur hon är ett objekt som ska åtrås, vilket blir problematiskt då denna syn ständigt normaliseras. Tseëlon (1998) undersöker i sin tur konstruktionen av den moderna kvinnan och menar att den är tätt förbunden med historiska myter. I hennes forskning kommer hon fram till att det visuella, såsom kläder, kroppen och utseendet i allmänhet, är det som definierar kvinnan. Vår studie tar avstamp i ovan nämnda forskningsfält, men ämnar istället undersöka hur den algoritmiserade makten påverkar framställningen av kvinnokroppen på sociala medier. Det finns utrymme för mer forskning om hur den ökade användningen av algoritmer reducerar kvinnan till en specifik kontext - den sexualiserade. Med aktuella exempel på hur kvinnokroppen på olika sätt censureras på Facebook och Instagram, kan uppsatsen bidra till att förnya diskussionen om övervakningens effekter.

Metod och urval

Fallstudie

Vi har använt oss av en kvalitativt inriktad fallstudie för att besvara våra forskningsfrågor. Fallstudier lämpar sig eftersom vi vill utföra en systematisk undersökning och belysa viktiga faktorer som kännetecknar en företeelse (Merriam, 1994:25). Det ger oss möjlighet att undersöka aktuella händelser i samband med det specifika fenomenet Facebook, för att sedan kunna belysa en generell problematik med sociala medier (Ekström & Larsson, 2010:19). Fallstudier går ut på att ge en så tät beskrivning som möjligt av kulturella normer, samhällseliga värderingar och djupt liggande uppfattningar (Merriam, 1994:26). För att uppnå en så fullständig beskrivning som möjligt av Facebooks algoritmiserade censurering undersöks den framställning av kvinnan som den bidrar till. Genom att studera hur kvinnan utsätts för censur kan vi få ytterligare förståelse för de grundläggande strukturer som Facebooks maktutövning och myten om kvinnan bottenar i.

Urval och avgränsning

Vi har valt att analysera 14 aktuella och uppmärksammade händelser där Facebook censurerat bilder som alla på något sätt innefattar den nakna kvinnokroppen. Tre av dessa företeelser har utspelat sig på applikationen Instagram, som har förvärvats och ägs av Facebook och därmed har liknande riktlinjer gällande nakenhet. Eftersom dessa händelser hade stor relevans för vår studie valde vi att inkludera dem för att stödja våra resonemang ytterligare och visa på de båda forumens problematiska riktlinjer. Genom att titta på exempel som är relevanta och betydande för studien har vi gjort ett analytiskt selektivt urval. Det empiriska materialet är utvalt i linje med att stämma överens och stärka vald teoribildning och lyfta en generell problematik med sociala medier (Østbye, 2004:240f). Exemplet består av en samling redaktionella artiklar som behandlar Facebooks och Instagrams censurering av de olika bilderna. Detta är det mest rimliga sättet att närma sig händelserna på och utgör en grund för en teoretisk analys. Uppsatsens exempel har valts ut med kriteriet att de på något sätt handlat om hur en naturlig kvinnokropp blivit censurerad i sociala medier, men skillnaderna mellan exemplen bidrar till att studien får en större bredd. Gemensamt för händelserna är att de bottnar i samma typ av diskurs och går att analysera på liknande sätt.

Händelserna skiljer sig åt på många sätt och bilderna som censurerats har bland annat innehållit sjukdomsupplysning, sexualundervisning, amning, konst och aktivism. Vi har även undersökt hur bilder som avviker från de ideal som omgärdar kvinnokroppen, bland annat rörande menstruation och könsbehåring, blivit censurerade. Fallstudiens exempel innefattar hur både privatpersoner och företag publicerat bilder respektive annonser på Facebook och Instagram som blivit borttagna. Det finns även geografiska skillnader mellan händelserna då de ägt rum i Sverige, Norge, Danmark, Frankrike, Storbritannien, Kanada, Australien och USA. Eftersom både Facebook och Instagram är globala företag med stor räckvidd har de flesta av händelserna fått stor uppmärksamhet världen över. Fallstudiens material har valts ut för att kunna ge en så tät beskrivning som möjligt av Facebooks framställning av kvinnlig nakenhet och visa hur plattformen i vidare bemärkelse utövar makt över användarna. Händelserna som studeras behandlas löpande i analysens olika delar.

Kvalitativ innehållsanalys

Fallstudien är baserad på en kvalitativ innehållsanalys av ett antal olika händelser. Centralt med denna metod är att ha ett kritiskt förhållningssätt till det analyserade fenomenet, i detta

fall Facebooks framställning av kvinnan, för att exponera underliggande innebörder (Østbye, 2004:64ff). Metoden kan också hjälpa oss att exponera dolda motsättningar och därmed få en förståelse för maktförhållandet mellan Facebook och dess användare genom utövandet av censurering. Uppsatsen utgår från den hermeneutiska vetenskapssynen, vars kvalitativa metod riktar sig mot förståelsen och tolkningen av ett fenomen som är skapat av både Facebook och användarna (Østbye, 2004:22). En kvalitativ innehållsanalys används för att studera texter bestående av olika typer av teckensystem vilket gör metoden lämplig för studien (Ekström & Larsson, 2010:153ff). Texter är en representation och avspeglning av någonting och kan tolkas och förstås ur olika perspektiv. Materialet har inhämtats från nätbaserade tidningsartiklar som i text och bild beskrivit hur Facebook censurerat bilder. Vi har aktivt letat efter artiklar om hur kvinnlig nakenhet blivit censurerad av forumet och fann en hel del material till en början. Vi valde dock att begränsa oss till 14 exempel som hade störst relevans för analysen och som kunde bidra till en så bred bild av problematiken med Facebooks algoritmer som möjligt. Genom en kontextuell tolkning av texterna kan vi förstå olika händelser utifrån det större sammanhang de verkar i. Det gör det möjligt för oss att studera händelserna som en del av Facebooks maktutövning.

För att tolka artiklarna har en objektiverande och framför allt en symtomatisk lästeknik använts. Den objektiverande metoden har fokuserat på Facebooks inre struktur och har hjälpt oss att få en förståelse för de tekniska beståndsdelarna i form av algoritmer och övriga funktioner. Den symtomatiska metoden är den mest centrala aspekten i vår läsning eftersom vi ser texter som uttryck för underliggande betydelser, i form av föreställningar, som är så pass integrerade hos människor att de framstår som naturliga. På detta vis kan vi studera en djupt integrerad bild av hur en kvinna ska vara för att förstå den framställning av nakenhet som Facebook bidrar till.

Metodreflektion

Eksell & Thelander (2014:221) lyfter fram alternativa kriterier till den kvantitativa forskningens begrepp validitet, reliabilitet och objektivitet. För att mäta den kvalitativa forskningens kvalitet kan begreppen *trovärdighet*, *överförbarhet* och *tillförlitlighet* användas som indikatorer. För att uppnå en hög trovärdighet är det enligt Merriam viktigt att vara införstådd och förhålla sig kritisk till det fall som ska undersökas (Merriam, 1994:176). Då vi båda har använt oss av Facebook under flera års tid är vi väl bekanta med plattformens synliga funktioner och sociala kultur. Vi är högst medvetna om vår relation till Facebook och

har därför genomgående ifrågasatt våra argumentationer och slutsatser för att den inte ska påverka studien i större utsträckning.

Det är även viktigt med ett rikt empiriskt material för en hög trovärdighet (Eksell & Thelander, 2014:221). Vi har samlat in 14 exempel som visar på olika scenarion och som utspelar sig i olika geografiska kontexter. Vi har gjort ett strategiskt urval vilket kan ses som en styrka eftersom fallets komplexitet då tydligt kommer till uttryck. Eftersom alla exempel är hämtade från Internet har det varit viktigt att förhålla oss kritiska till materialet eftersom sidor och artiklar kan ändras och tas bort (Denscombe, 2009:317). Det kan finnas begränsningar kopplade till det urval som finns att tillgå. Materialet var tillgängligt eftersom det lyftes av berörda organisationer, företag och privatpersoner via nyhetsmedier, men det finns även ett stort mörkertal som inte blivit synligt eftersom användare accepterat Facebooks villkor för censurering. Detta har dock inte påverkat vår studie eftersom vi har ett rikt och varierande empiriskt material som tillsammans beskriver och visar på problematiken med Facebooks algoritmer. Eftersom det inte finns en objektiv verklighet kan det uppstå svårigheter med att direkt applicera fallstudiens resultat på ett annat fall (Eksell & Thelander, 2014:221). Genom att ge en så tät beskrivning som möjligt av fenomenet kan studiens teoribildning enklare överföras till andra fall av censur, exempelvis politik och religion. Studiens resultat kan även appliceras på andra sociala medier, till exempel Google och Twitter.

Under arbetets gång har uppsatsens fokus förflyttats allt mer från att handla om nakenhet till att studera algoritmisering. Väsentligt inom kvalitativ forskning är öppenhet och flexibilitet gentemot frågeställningar (Eksell & Thelander, 2014:229f). Eftersom vi låtit analysen styra uppsatsens riktning hade vi möjlighet att förhålla oss flexibelt till både frågeställningar och problemformulering, beroende på vad uppsatsens resultat visat. Detta har även bidragit till att behandla vårt empiriska material med större kreativitet och som inspirationskälla till studiens argumentation. Syftet med uppsatsen är att förstå och exponera den maktstruktur som ligger till grund för Facebook och lyfta fram en generell problematik genom vårt fall. Genom att ta fram en förtätad och detaljrik beskrivning av fallet Facebook kan vi uppnå god tillförlitlighet och ett bidrag till forskningen.

Teoretisk utgångspunkt

Teorierna valdes genom en explorativ undersökning av forskningsfältet kring sociala medier, övervakning och den nakna kvinnokroppen (Østbye, 2004:238ff). För att förstå den makt som Facebook utövar genom en tyst övervakning och algoritmbaserad censur kan den franske filosofen och idéhistorikern Michel Foucault tankar om panopticism användas. I *Övervakning och Straff* (1974) skriver han om *panopticism* som en övervakningsfunktion som verkar genom de panoptiska metodernas konstanta uppsyn och disciplinering. Foucault menar att de panoptiska metoderna blev konkreta i exemplet med fängelseinstitutionen där fångvaktaren ersatte tvång och våld mot fångarna med övervakningens disciplinerande effekt (1974:289f). Den disciplinerande makten behövde inte utövas i handling utan fungerade automatiskt eftersom fångarna trodde att de var konstant övervakade av fångvaktarna. Den panoptiska funktionen resulterade därför i att fångarna själva underhöll maktmaskinen genom självdisciplinering. Rädslan för fångvaktarnas allseende öga tvingade fångarna att övervaka sig själva betydligt mer än vad fångvaktarna i själva verket gjorde. Den största delen av övervakningen utövades således av fångarna själva (1974:234ff). Överlag menar Foucault att disciplinen kom att genomsyra det moderna samhället genom att upprätthålla en ojämn maktfördelning och kontroll (1974:261). På samma sätt som fångarna disciplinerar sig själva används teorin här för att undersöka hur Facebook utövar övervakning och därigenom får sina användare att självdisciplinera sig genom en panoptisk makt.

Foucaults tankar om den disciplinerande makten som en del av en samhällsförändring kan utvecklas vidare med distinktionen mellan *Gemeinschaft* och *Gesellschaft*. Begreppen myntades av den tyske sociologen Ferdinand Tönnies 1887 och diskuterades senare av sociologen och socialpsykologen Johan Asplund i boken *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft* (1991). Begreppen är sprungna ur sociologin och beskriver tillsammans en samhällelig förändring och övergången från en slags gemenskap till en annan (Asplund, 1991:42f, 63ff). *Gemeinschaft* beskriver en social samlevnad som karaktäriseras av en familjär och naturlig gemenskap där människor är förenade trots åtskiljande faktorer. *Gesellschaft* beskriver istället en social samlevnad som är kopplad till offentligheten och där gemenskapen är anonym och artificiell (Asplund, 1991:63ff). För att förstå begreppen *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* i en digital kontext kan en jämförelse med den holländska medieforskaren José van Dijcks begrepp *connectedness* och *connectivity* göras.

Connectedness kännetecknas av drivkraften bakom sociala medier som från början var tanken på en deltagarkultur där information kunde delas, kontakter knyts och gemenskaper byggs (van Dijck, 2013:4ff). Connectivity å andra sidan kännetecknas av en mer anonym gemenskap i det offentliga rummet. Medan connectedness gjorde Internet till en social plats kan connectivity sägas ha gjort det sociala automatiserat och algoritmiserat (van Dijck, 2013:4,12). Begreppen används för att undersöka hur Facebook från början var till för att förstärka en gemenskap, men istället har gått över till att fokusera på lönsamhet i takt med att plattformen har växt.

För att kunna hantera den stora mängd information som följer med expanderingen av plattformen uppstod ett ökat behov av strukturering. Övervakning och disciplinering är ett sätt att kontrollera vad som får publiceras på plattformen. För att få en förståelse för hur Facebook förser användarna med en specifik världsbild kan begreppet *gatekeeping* användas. Det myntades av den tyske socialpsykologen Kurt Lewin 1943 och fångades senare upp av David Manning White som applicerade det på nyhetsmedier. Teorin handlar i stora drag om hur medier väljer ut vilka nyheter som ska publiceras respektive döljas genom att göra ett aktivt urval av den information som finns tillgänglig. Nyhetsmedier och journalister blir därmed så kallade *gatekeepers*; de påverkar personers sociala verklighet genom att välja vad som får passera genom grinden av information (Shoemaker & Vos, 2009:22ff). Den makt som utövas genom den panoptiska funktionen och gatekeeping-rollen kan ses som olika sätt att härska på. Internetforskarna Annakarin Nyberg och Mikael Wiberg skriver i *Sociala Medier & Härskartekniker* (2014) om härskartekniker som utövas mellan individer på sociala medier. I uppsatsen kommer den individbaserade interaktionen bytas ut mot interaktionen mellan Facebook och dess användare. Detta för att exponera och enklare förstå maktrelationen Facebook har i förhållande till sina användare i form av övervakning och censurering (Nyberg & Wiberg 2014:45f).

Roland Barthes behandlar i *Mytologier* (2007) hur myter kännetecknas av att de får historiskt bestämda företeelser att framstå som naturliga. De myter som dominerar en kultur ter sig därför som uppenbara och tidlösa vilket gör att myten blir en slags diskurs. Barthes mytologibegrepp används för att få en generell förståelse för hur en myt etableras och ses som en sanning. Socialpsykologen Efrat Tseëlon och konsthistorikern Lynda Nead behandlar i sin tur hur just myten om kvinnan uppkommit och blivit normaliserad. Tseëlon redogör i boken *Kvinnan och maskerna* (1998) hur bilden av den västerländska kvinnan formats och hur detta

ideal lett till hur hon förväntas se ut (1998:7). Hon beskriver hur historiska mytbildningar lagt grunden för bilden av kvinnan som syndig, en egenskap som endast kunde motverkas och förlåtas genom kontroll över den kvinnliga sexualiteten (1998:14ff). Genom myten uppstod en diskurs rörande anständighet och kyskhet genom vilken kvinnans sexualitet kunde definieras. Diskursen kom att lägga ett ansvar på kvinnans självpresentation och hur hon uppfattas av de ögon som betraktar henne (1998:20ff). Den kontroll som enligt Tseëlon utövas över kvinnan kan härledas till den kontroll som sociala medier idag har över representationen av kvinnokroppen.

Lynda Nead bekräftar Tseëlons teorier i boken *The Female Nude* (1992) där hon problematiserar den förskönade och kontrollerade framställning som finns av den nakna kvinnokroppen. Nead använder sig av begreppet *ramverk* för att beskriva hur kvinnokroppen regleras, visas upp och åskådas. Inom konsthistorien har det gjorts försök till en kategorisering av den kvinnliga nakenheten som anständig eller oanständig. Nead refererar till konsthistorikern Kenneth Clark, som i sitt verk *The Nude* (1956) gör uppdelningen mellan *the nude* och *the naked*. *The nude* står för nakenhet klädd i konst - en representation och framställning av den nakna kroppen. Detta ideal kännetecknar en nakenhet som är mytologisk, förskönad och som ofta utspelar sig i en fantasifull kontext. *The naked* kan ses som *the nudes* negativa motsats; det är den realistiska och kroppsliga nakenheten utan någon kulturell representation (Nead, 1992:12ff). Nead gör om begreppet *the nude* till *the female nude* eftersom hon menar att den nakna kvinnokroppen har varit förknippad med konst mer än något annat subjekt i det västerländska samhället. *The female nude* har blivit en slags norm för hur kvinnokroppen framställs inom konsten och således i offentligheten (Nead 1992). Med utgångspunkt i Neads teorier kan vi undersöka om denna norm fortfarande lever kvar och reproduceras i sociala medier, som har blivit en viktig del av offentligheten.

En ond cirkel av fyrkantig disciplinering

Den sociala plattformen Facebook

Ända sedan start år 2004 har Facebook blivit en allt viktigare arena för sociala relationer och det offentliga samtalet. Öppenheten är en stor del av Facebooks vision och plattformens mål är att “give people the power to share and make the world more open and connected” (Facebook, 2016). Idén att utöka det sociala livet till Internet möjliggjordes av studenten Mark Zuckerberg. Till en början var plattformen utformad för studenter på Harvard University, men 2005 öppnade Facebook upp för användare utanför universitetet. Förändringen möjliggjorde för Facebook att de kunde expandera och så småningom ta en annan form. Anledningen till att människor gick med i Facebook var möjligheten till att skapa kontakt och dela innehåll i en gemenskap. Genom att plattformen expanderade och utvecklade sin tekniska potential kunde Facebook intressera företag i att interagera med användare. Detta fungerade som finansiering av plattformen genom att företagen fick utrymme för reklamannonser och marknadsföring i direkt kontakt med användarna (van Dijck 2013:47ff). Facebook har idag utsetts till världens största sociala nättjänst och Zuckerberg likställs numera med varumärket.

I takt med att plattformen växte tillkom fler användningsområden. Från att ha handlat om att underhålla kontakter och underlätta kommunikation har Facebook tillfört nya funktioner som användare och företag utnyttjar i olika syften. Ett exempel är funktionen *dela*, genom vilken både användare och företag kan skapa ny mening på plattformen. Allt fler människor hämtar sin dagliga dos av information och nyheter på Facebook, vilket gör det viktigt för företag att vara synliga i plattformens utbud. Interaktionen på Facebook fokuseras idag till stor del kring tekniska funktioner och lönsamhet, en utveckling som bidragit till att användare, organisationer och företag har blivit beroende av plattformen. Detta visar sig även i den utökade användningen av tjänster kopplade till Facebook genom vilka användare måste logga in med hjälp av sitt Facebook-konto för att få tillgång. Facebooks nya räckvidd har blivit betydelsefull för både användare och tredje parter, vilka i högsta grad är beroende av plattformens *synliga funktioner* som beskrivits ovan.

Algoritmisering

Bakom de synliga funktionerna finns många *osynliga funktioner* i form av algoritmer som samlar in och filtrerar information från användare (van Dijck 2013:49). En algoritm är en

systematisk procedur som utvecklats inom matematik för att stegvis förklara hur något ska genomföras. I och med teknikens utveckling har det kommit att innefatta digitaliserade algoritmer som blir integrerade i vårt vardagsliv genom användningen av Internet och sociala medier (NE, 2016). Facebook använder sig av olika algoritmer för att processa enorma volymer information som passerar för att enligt dem själva skapa en bättre social plattform för varje användare (van Dijck 2013:30ff). Deras algoritmer opererar i det tysta och förblir därmed hemliga, vilket gör att många användare inte vet hur de fungerar eller ens reflekterat över att de existerar. Ett exempel på algoritmer är *EdgeRank* och *GraphRank* som samlar in specifik information från varje användare i syfte att rangordna nyhetsflödet efter betydelsefulla vänner. Denna funktion har resulterat i en kontroll av vilka vänner, nyheter och vilken information som blir synliga för varje användare för att optimera besöket (2013:49). Osynliga algoritmer hjälper Facebook att samla in information om användare och deras vänner, något som indirekt har skapat en allmän acceptans kring delandet av personlig information (van Dijck 2013:49).

Med den tekniska utvecklingen har algoritmerna blivit smartare och mer effektiva och används i allt fler syften av olika sociala medier. De har i allt högre grad kommit att ta över människans arbete, både kopplat till jobb och vardag, en process som kommit att kallas för algoritmisering (Börjesson, 2016). Ett exempel är den algoritm som verkar i linje med Facebooks gemenskapsregler som skickar ut varningar och tar bort otillåtet material som anses vara stötande. Den fungerar med hjälp av funktionen bildigenkänning som genom att bearbeta ett stort utbud av material lär sig identifiera vad olika bilder föreställer (Statt, 2016). Algoritmen blir ett verktyg för censur som arbetar med att upprätthålla Facebooks riktlinjer. I riktlinjerna finns ett speciellt avsnitt som behandlar hur de förhåller sig till nakenhet:

Vi tar bort foton av personer som visar sina könsorgan eller en fullt synlig rumpa. Vi begränsar även vissa bilder av kvinnobröst som visar bröstvårtorna, men vi tillåter alltid foton av kvinnor som ammar aktivt eller bröst med ärr efter mastektomi (bröstborttagning). Vi tillåter även foton av målningar, skulpturer och andra konstverk som skildrar nakna personer. Begränsningar av innehåll som visar både nakenhet och sexuella aktiviteter gäller också för digitalt skapat innehåll om det inte har lagts upp i utbildningssyfte, som underhållning eller satir. Bilder som visar samlag är förbjudna. När sexuella handlingar skildras detaljerat i ord kan innehållet också komma att tas bort (Facebook, 2016).

Riktlinjerna visar hur Facebook tar på sig rollen att bedöma vad som är accepterad och inte accepterad nakenhet. Den nakenhet som anses vara accepterad av Facebook är begränsad och tillåter inte element som karaktäriserar en kvinnokropp, exempelvis bröstvårtor. Genom

algoritmer och funktionen *anmäla otillåten användning* kan Facebook och användare samverka för att hålla otillåten nakenhet borta från plattformen. För att visa på den problematik och komplexitet algoritmisering skapar, har vi samlat in uppmärksammade exempel på bilder som blivit censurerade av Facebook. Gemensamt för händelserna är att de på något sätt berör en framställning av kvinnokroppen som skiljer sig från den bild av kvinnan som vanligtvis finns på Facebook. På Facebook får en halvnaken men uppenbart sexualiserad bild av kvinnan förekomma, medan naturlig nakenhet anses stötande och tas bort.

Den mest uppmärksammade och kritiserade händelsen är Facebooks censurering av det ikoniska pressfotografiet Napalm Girl (bilaga 1). Fotografiet censurerades av Facebook eftersom den nio år gamla flickan på bilden vid namn Kim Phúc var naken, något som ansågs stötande av flera användare och gick emot plattformens riktlinjer (Koren, 2016). Det finns andra uppmärksammade censureringar där välkända konstverk, fotografier och skulpturer har blivit borttagna från Facebook. Den danska ikoniska skulpturen "Den lille havefrue" (bilaga 3) föll offer för Facebooks censurering efter att en bild av skulpturen publicerades i januari 2016 av den socialdemokratiska politikern Mette Gjerskov. Hon blev förvånad över Facebooks agerande och ifrågasatte censureringen av skulpturen som är välkänd som Danmarks nationalklenod. Enligt Facebook så tolkades bilden innehålla "for meget bar hud eller seksuelle undertoner" (Westermann, 2016).

Många av händelserna handlar om hur kvinnors bröst på olika sätt blir censurerade. Ett exempel är "Klämkalendern 2016" (bilaga 4) vars syfte var att uppmuntra människor att boka in en dag i månaden då de själva undersöker sina bröst. Kalendern innehåller 13 svenska kända kvinnor och en man som håller fram svartvita bilder på sina bröst till förmån för Bröstcancerfonden (Rågsjö Thorell, 2015). Efter att kalendern släpptes la riksdagsledamoten Rossana Dinamarca ut sin bild på Facebook. Hon fick snabbt ett meddelande om att bilden hade anmälts för att den bröt mot forumets nakenhetsregler, varpå den togs bort (Svensson, 2015). En hel del kritik har även riktats mot Facebook och Instagram för att de kontinuerligt censurerat bilder på kvinnor som ammar. Kelli Roman är en av de som fick sin amningsbild borttagen (bilaga 5). Hon fick i samband med detta ett varnande mail av Facebook som sa att hon kommer bli avstängd om handlingen upprepas. Roman bestämde sig på grund av detta för att starta Facebook-gruppen "Hey Facebook, Breastfeeding is Not Obscene", vilken kom att få 54 000 medlemmar (Belkin, 2008).

Problematiken med algoritmer är att de ofta verkar i bakgrunden av sociala medier och ter sig osynliga för användaren. På detta vis är Facebook alltid närvarande, oavsett om användaren är medveten om det eller inte (van Dijck 2013:49). Genom den konstanta närvaron och filtreringen av information intar Facebook en roll som *gatekeeper*.

Publicist? Javisst!

Facebook blir genom sina riktlinjer och algoritmer en *modern gatekeeper*. Traditionellt sett syftade begreppet *gatekeeper* främst till att beskriva hur nyhetsmedier och journalister väljer att visa respektive dölja information. I Facebooks fall kan algoritmerna ses som en *gate* genom vilken information måste passera för att kunna publiceras på hemsidan. Material som anses stötande sorteras automatiskt bort av *gatekeepern* Facebook för att det inte ska nå användarna. Shoemaker & Vos skriver att *gatekeepers* kännetecknas av att de inte passivt ser på när alla sorters information flödar genom gaten, utan tar aktiva beslut om vilken information som får passera (2009:37f). RFSU:s kampanj "Sex efter 50" är ett exempel på vad som kan sorterats bort i Facebooks gate (bilaga 6). Kampanjen handlar om att lust och sexualitet hör hela livet till och censurerades på grund av en synlig bröstvårta som av Facebook ansågs som stötande innehåll (Garptoft, 2015). Som *gatekeeper* utövar Facebook makt genom att undanhålla information från användarna. I detta fall undanhåller de information gällande sexualupplysning, något som enligt deras riktlinjer faktiskt är tillåtet:

Begränsningar av innehåll som visar både nakenhet och sexuella aktiviteter gäller också för digitalt skapat innehåll om det inte har lagts upp i utbildningssyfte [...] (Facebook, 2016).

Mark Zuckerberg har uttalat sig om att Facebook är "a tech company, not a media company" och har även sagt att "[...] we build the tools, we do not produce any content" (Segreti, 2016). Dessa uttalanden blir motsägelsefulla eftersom Facebook faktiskt tar på sig rollen som hela världens *publicist* genom att välja ut vilket material som får finnas på plattformen och genom att utforma egna etiska riktlinjer. Facebook blir således ett medieföretag med en tydlig *gatekeeper*-funktion snarare än en neutral teknisk plattform, vilket gör begreppet fullt applicerbart på forumet. Vaidhyanathan (2011) pekar på den mänskliga faktorn vid utvecklandet av algoritmer. Företag som Google, och i detta fall Facebook, kan därför inte avsäga sig ansvar för vad som visas och döljs på hemsidan eftersom algoritmerna speglar utvecklarnas kulturella bakgrund och företagets värderingar (Vaidhyanathan, 2011:65ff). I

citaten nedan gör Facebook ett försök att legitimera gatekeeping-funktionen genom utformningen av riktlinjer i sina gemenskapsregler:

Vi vill att användarna ska känna sig säkra när de använder Facebook. [...] Dessa regler förklarar vad som är tillåtet på Facebook och vilken typ av innehåll som kan anmälas till oss och tas bort. På grund av mångfalden i vår globala community är det viktigt att tänka på att det som du upplever som stötande eller otrevligt inte nödvändigtvis bryter mot våra communityregler (Facebook, 2016).

Problematiken med gatekeeping är i första hand inte det utbud som tillåts på plattformen, utan hur det som inte publiceras blir frånvarande i de flesta människors världsbild (Shoemaker & Vos, 2009:1ff). Detta resulterar i att den enorma aktören Facebook styr hur vi förstår och uppfattar tillvaron. Vaidhyathan beskriver hur Google på ett liknande vis sätter agendan för vilken information som är sann och viktig. Han argumenterar för att vi ser världen ur de glasögon som Google ger oss och att denna världsbild är förfinad och vinklad (Vaidhyathan, 2011:xif). Facebook sätter agendan och förmedlar en världsbild på samma sätt som Google gör med hjälp av sina riktlinjer och algoritmer. Detta får i sin tur konsekvenser för hur kvinnan framställs på Facebook. Genom att aktivt välja ut vilken framställning av kvinnan som får finnas sätter de tydliga gränser för vad som anses anständigt och oanständigt. Detta går tydligt att se i fallet med Napalm Girl (bilaga 1) då en naken barnkropp censureras, trots att det inte finns några sexuella konnotationer kopplade till bilden. Studien visar hur Facebooks inflytande över framställningen av kvinnan påverkar både framställningen av konst och i detta fall av ett ikoniskt pressfotografi. Gatekeeping-funktionen blir problematisk när ett historiskt viktigt fotografi som skildrar krigsföring och civilt lidande censureras på grund av en nioårig flickas nakna kropp. Detta eftersom det finns en risk att bilden, som innehar ett stort historiskt värde, då uteblir i många människors tillvaro och världsbild.

Facebooksamhället

Behovet av att kontrollera flödet av information genom gatekeeping bottnar i det förändrade förhållandet till gemenskap på sociala medier. I början av 2000-talet skapades sociala medier med förhoppningen om att göra Internet till en mer social plats och användare anslöt sig till Facebook för att förstärka den naturliga gemenskapen som fanns utanför den sociala plattformen. Visionen om Internet som en familjär plats kommer till uttryck i van Dijcks (2013) begrepp *connectedness*. Facebook var från början till för att förstärka gemenskapen bland en grupp universitetsstudenter på Harvard University och präglades då av den personliga samvaro som karaktäriseras av Tönnies begrepp *Gemeinschaft*. *Gemeinschaft* står

för en familjär och naturlig gemenskap och kan ses som en motsvarighet till *connectedness*. Facebooks vision har från start varit att bidra till en öppnare värld där människor är förbundna med varandra i en genuin gemenskap (Facebook, 2016).

Allt eftersom nätverket växte sig större och användarna blev fler, skapades möjligheter till lönsamhet och utbyggnad av plattformen. Facebook insåg möjligheten med att integrera en tredje part i form av utomstående företag och började spåra användares aktiviteter för att kunna arbeta med riktad marknadsföring. Expandingen kan förstås genom van Dijcks (2013) begrepp *connectivity* som är en motsats till *connectedness*. *Connectivity* bottnar i begreppet *scalability* som på svenska betyder *skalbarhet*, vilket innebär att en social plattformens förmåga fortsätter fungera trots utbyggnad av systemet. I Facebooks fall handlar det om den sociala plattformens intakta funktion trots ökningen av antalet användare från olika delar av världen. Facebooks gemenskap kan delvis ses som en förskjutning från *connectedness* till *connectivity*. Med förskjutningen etablerades gemenskapsregler som användare måste följa för att få vara en del av den sociala plattformen. Detta bidrog till en gemenskap som bygger på strukturer och kategorisering, vilken kan förklaras med begreppen *connectivity* och dess motsvarighet *Gesellschaft*. Facebook använder numera tekniska verktyg och algoritmer för att kontrollera och följa människors sociala rutiner på forumet, i avsikt att kunna arbeta med riktad marknadsföring med utomstående företag. Likaså arbetar algoritmerna mekaniskt för att filtrera och censurera otillåtet material som publiceras av användare. Sammantaget kan detta sägas ha skapat en *automated connectivity* (2013:12).

Asplund förklarar distinktionen mellan *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* på följande sätt: “I *Gemeinschaft* förblir människorna i grunden förenade trots alla åtskiljande faktorer, i *Gesellschaft* är de i grunden åtskilda trots alla förenade faktorer” (Asplund, 1991:73). Begreppen har ursprungligen använts för att beskriva en universell samhällsutveckling som börjar med lösa sammanslutningar som sedan blir allt mer formaliserade. *Gemeinschaft* används ofta för att beskriva den gemenskap som finns i “den lilla byn” som grundar sig i förhandling, medan *Gesellschaft* istället syftar till ett mer rationaliserat samhälle med lagar och straff. Facebooks fokusskifte kan likställas med en förskjutning från *Gemeinschaft* till *Gesellschaft*, då forumet kommit att fungera på samma sätt som ett samhälle med icke förhandlingsbara regler och sanktioner. I och med övergången till *Gesellschaft* förändras också förutsättningarna för ett demokratiskt samtal på Facebook. I *Gemeinschaft* togs demokratiska beslut inom gemenskapen, men med övergången till *Gesellschaft* förpassades

makten till en beslutsfattare. Detta kan liknas vid Facebooks utveckling från en mötesplats för deltagarkultur och open-source till en plattform med enväldigt utformade riktlinjer som användarna måste följa.

Fokusskiftet kommer ytterligare till uttryck när bilder censureras på Facebook. När den danska skulpturen Den lille havefrue (bilaga 3) togs bort från hemsidan var det många som tyckte det var absurt och nästintill komiskt. Det demokratiska samtalet som vanligtvis avgör om en bild är olämplig eller inte, lyser enligt studien med sin frånvaro eftersom Facebook redan sitter på facit i form av riktlinjer. Riktlinjerna blir därmed en högre makt som styr det offentliga samtalet som delvis förs på plattformen. I en gemenskap som bottnar i connectedness och Gemeinschaft hade människor i en gemensam dialog kommit fram till att Den lille havefrue censurerats på märkliga grunder och borde få vara kvar på hemsidan. Det demokratiska samtalet är emellertid inte närvarande på samma sätt i Gesellschaft och connectivity, vilket resulterar i att möjligheten till gemensam reflektion på Facebook blockeras. Människor berövas på detta vis möjligheten till förhandling och de regler som Facebook redan slagit fast är de som råder. Det skulle inte vara möjligt för Facebook att återfå en Gemeinschaft eftersom forumet numera tydligt kännetecknas av Gesellschaft. Facebook rör sig dock hela tiden mellan de två dimensionerna, men Gesellschaft har på grund av algoritmerna och riktlinjerna blivit den mer tongivande aspekten.

Förskjutningen från Gemeinschaft till Gesellschaft börjar när det uppstår ett behov av att något behöver systematiseras. När Facebooks riktlinjer och algoritmer ständigt kategoriserar och censurerar kvinnokroppen leder det därför till en starkare Gesellschaft på Gemeinschafts bekostnad. Detta visade sig tydligt då Napalm Girl (bilaga 1) censurerades eftersom fotografiet gick emot riktlinjerna. Vid ett gemensamt demokratiskt beslut hade bilden troligtvis inte censurerats, men eftersom Facebooks algoritmer agerar självständigt utan hänsyn till användares åsikter blir resultatet att en ikonisk krigsbild censureras. Censureringen av Den lille havefrue och Napalm Girl är en konsekvens av algoritmers rationaliserade och opersonliga karaktär som bottnar i Gesellschaft. I och med Facebooks starka Gesellschaftskaraktär kan det offentliga rummet förstås ha vidgats och delvis förflyttats till sociala medier. Det digitala offentliga rummet baseras därför numera på en mekanisk gemenskap sammanförd av anonymitet, något som kan benämnas som en *Facebook-Gesellschaft*.

Facebooks målsättning är än idag att bidra till en mer öppen och samverkande värld, men censureringen av både Napalm Girl och Den lille havefrue vittnar om att detta inte sker i praktiken. Genom utvecklingen av osynliga algoritmer som arbetar i det dolda har den ursprungliga visionen om öppenhet gått förlorad. Facebook har rört sig från att vara en demokratisk plats till ett regelstyrt samhälle, vilket gör det svårt att hantera de problem som algoritmiseringsen medför. Användarna slits mellan behovet av att vara inkluderade i Facebook och tvånget att acceptera algoritmerna och censureringen. För att fortsatt få vara en del av Facebooksamhället accepteras de regler som etablerats, eftersom förlusten av att vara utesluten är för stor. Detta gör i slutändan att användare tvingas in i algoritmiseringsen och den mekaniserade gemenskapen. Människor förväntas ha ett Facebook-konto eftersom den teknifierade gemenskapen har blivit det givna sättet att interagera på. Sista meningen i låttextern till Eagles 'Hotel California' kan ses som en liknelse för komplexiteten med att vara en del av Facebook: "You can check out anytime you like, but you can never leave!" (Eagles, 1976). Användarna kan fysiskt lämna plattformen genom att logga ut, men en spegelbild och representation av dem finns alltid kvar i form av den information som samlats in av Facebook. Användarna sökte sig från början till forumet för att vara en del av en öppen och familjär gemenskap, men är nu del av en mekanisk gemenskap där Facebooks närvaro bygger på kontroll över användarna genom algoritmer och riktlinjer.

Det allseende ögat

Facebooks konstanta närvaro i användarnas liv kan beskrivas som *panopticism* eller en *panoptisk funktion*. Den utövas av Facebook i form av algoritmer och censurering för att klara av de stora mängder information som passerar på hemsidan. Precis som Foucaults tanke om ett panopticon som konstant övervakar sina fångar utövar Facebook samma makt genom övervakande algoritmer, som aktivt arbetar med att samla in information från användarna i plattformens bakgrund.

Den panoptiska funktionen tar sig uttryck i censur av olika bilder som bryter mot Facebooks riktlinjer. Ett sådant exempel är Fotografiskas utställning "Zorn och kameran" som visades under sommaren 2015 (Fotografiska, 2015). I samband med öppningen av utställningen publicerades två av Anders Zorns fotografier av nakna kvinnor i skärgårdsmiljöer på Facebook av både Fotografiska och Håkan Gustafsson, projektledare på Fotografiska (bilaga 7). Kort efter publiceringarna censurerade Facebook bilderna och blockerade både Fotografiskas och Gustafssons profiler från användning, såvida de inte accepterade

riktlinjerna gällande nakenhet och självmant tog bort bilderna (Lindkvist, 2015). Facebooks panoptiska funktion blev även tydlig när Rossana Dinamarca publicerade sin bild ur "Klämkalendern 2016" på plattformen (bilaga 4). Hon försökte publicera bilden ett flertal gånger, men den plockades gång på gång bort. Dinamarca blev därefter portad från forumet och fick i ett meddelande från Facebook veta att hon skulle få tillgång till sin profil igen först när hon accepterat deras riktlinjer (Svensson, 2015).

Det finns en konstant maktrelation mellan Facebook och användarna som förstärks och upprätthålls med hjälp av disciplin, precis som i Foucaults idéer om det metaforiska fängelset. Om användarna inte lovar att följa Facebooks gemenskapsregler straffas de genom att bli avstängda från plattformen. Det blir ett nytt slags straff jämfört med Foucaults idé, men kan förstås på samma sätt som utövandet av fängelsestraff. Det panoptiska fängelsestraffet innebär att avskärma brottslingen från samhället, något som Facebook gör genom att blockera användarna på grund av otillåtet material eller helt enkelt porta användaren från det så kallade Facebooksamhället. Förskjutningen från Gemeinschaft till Gesellschaft kan jämföras med att Facebook har gått från att symbolisera den lilla byn till det stora samhället. I Facebooksamhället har det införts enväldiga regler som kallas för gemenskapsregler och som i sin tur blir tvingande och disciplinerande för användarna. Detta till skillnad från den möjlighet till att förhandla om sitt straff som fanns i den lilla Facebookbyn. På grund av detta är användarna konstant rädda för att utsättas för straffet om att bli uteslutna från plattformen och därmed också från Facebooksamhället. Användarna vill inte lämna den sociala gemenskap som finns på Facebook eftersom den är så pass viktig och betydelsefull.

Genom Facebooks varningar och blockeringar blir användare medvetna om att de ständigt är övervakade, vilket är den panoptiska funktionens huvudsakliga syfte. Dessa varningar blir ett sätt för Facebook att disciplinera sina användare så att riktlinjerna till slut följs automatiskt. För att inte bli uteslutna från Facebooksamhället blir användarna därav sina egna övervakare genom *självrensning*. Facebook behöver därför inte utöva makten enväldigt, eftersom de delvis förpassar den till användare som exempelvis Fotografiska. Makten kan på detta vis utövas automatiskt eftersom Fotografiska befinner sig inuti ett maktmaskineri som de själva hjälper till att underhålla. Enligt Gustafsson fanns det ingen på Facebook att kontakta angående händelsen och han ser det som en omöjlighet att vinna en strid mot Facebook i frågan. Fotografiska kommer därför att anpassa sig efter Facebooks policy genom att i framtiden censurera sig själva och inte publicera bilder som kan uppfattas som stötande (Lindkvist,

2015). Detta leder i det stora hela till att användarna i själva verket inte behöver vara övervakade; den disciplinära makten fungerar eftersom användarna tror att de ständigt är bevakade av Facebook och därför utövar självcensur. Användarna blir således sina egna fångvaktare och Facebook kan organisera, kontrollera och utöva makt i tysthet med hjälp av dem. Facebooks maktutövning bibehålls på detta vis så effektiv som möjligt.

Eftersom användarna konstant disciplinerar sig själva genom självcensurering anpassar de sitt innehåll efter vad Facebook anser är lämpligt att publicera på plattformen. *Självdisciplineringen* kommer tydligt till uttryck i fallet med Svenska Cancerfondens bröstskola som blev censurerad av Facebook. Deras illustrationer av bröst i form av rosa cirkelformer (bilaga 2) ansågs enligt plattformen som stötande och togs bort. Efter upprepade försök till att publicera annonsen valde Cancerfonden till slut att göra om cirklarna till två fyrkanter istället för att tillmötesgå Facebooks regler (bilaga 8). De fyrkantiga brösten blev då accepterade av Facebook och Cancerfonden undvek censur genom att ha lurat riktlinjerna (Dutt, 2016). Anledningen till att Fotografiska och Cancerfonden efter blockeringen valde att i framtiden censurera sig själva beror på plattformens betydelse i marknadsföringssyfte. De anser att förlusten av att vara exkluderad från Facebook är större än att vara inkluderad och samtidigt anpassa sig efter Facebooks riktlinjer och censurera naket innehåll. Det blir inte en fråga om att finnas eller inte finnas på Facebook, utan snarare om *hur* användare ska framställa sig (Nyberg & Wiberg, 2014:23). Tillhörigheten och antalet följare på Facebook väger i detta fall tyngre än att faktiskt motsätta sig Facebooks orimliga riktlinjer för nakenhet. Facebooks panoptiska makt kan tvinga företag att anpassa sig på grund av att de är beroende av plattformens räckvidd.

Samtidigt finns de som uttalat kämpar för att Facebook ska tillåta nakenhet. Det finns flera olika initiativ som skapas i protest mot censur av den kvinnliga kroppen i sociala medier. Rörelsen "Free the Nipple" vill skapa medvetenhet kring den ständiga sexualiseringen av den nakna kvinnokroppen och framför allt nakna bröst. De argumenterar för att kvinnors bröstvårtor ska bli accepterade i det offentliga rummet lika mycket som exponeringen av manliga bröstvårtor (Free the Nipple, 2016). Självcensureringen dras till sin spets när en rörelse som Free the Nipple anpassar sig för att få vara kvar på Facebook och sprida sitt budskap. Rörelsens logotyp föreställer bröst vars bröstvårtor är övertäckta med tejp i form av kryss (bilaga 9). Det finns en ironi i bilden som syftar till problematiken med censurering av nakna kvinnobröst, men tejp är lika mycket nödvändig för att bilden ska få finnas kvar på

plattformen. Det är enligt Facebook helt accepterat att uttala Free the Nipple, men inte accepterat att faktiskt visa vad det innebär.

Absurditeten ligger i att självcensurering i slutändan bidrar till att stärka den begränsade bild av kvinnan som Facebooks riktlinjer förespråkar och som Free the Nipple vill motverka. Konsekvensen av självcensurering blir att användarna ser världen ur Facebooks ögon och disciplineras till att reproducera deras världsbild som sin egen. Eftersom Facebook kan ses som en allt mer betydelsefull del av det offentliga rummet blir deras världsbild därför gällande för alla användare. Den panoptiska funktionen visar tydligt på att det demokratiska samtalet inte längre är närvarande i samma utsträckning, utan kan ses som en totalitär metod utan hänsyn till användarnas åsikter. Facebook bidrar till att användarna framställer den kvinnliga kroppen i enlighet med deras riktlinjer. Riktlinjerna har blivit en slags norm för hur användare får bete sig på plattformen och självcensurering har därmed blivit en självklar process.

En naken sanning

Kvinnan och myterna

I Gemeinschaftsamhället reproducerades historiskt grundade myter om kvinnan av människor, men i och med övergången till Gesellschaft är det idag Facebooks algoritmer som systematiskt upprätthåller och legitimerar dessa myter med hjälp av användarna. Den bild av kvinnan som framställs och syns i sociala medier går ofta obemärkt förbi och tolkas som naturlig, men är i själva verket en produkt av historiskt framväxta mytbildningar som kvinnan fallit offer för. För att få en förståelse för vilka strukturer som ligger bakom Facebooks riktlinjer för nakenhet blir det adekvat att visa på hur en myt befästs. De historiska mytbildningar som lagt grunden för hur kvinnan uppfattas idag kommer diskuteras i följande avsnitt.

Precis som Barthes menar att mytologier får historiskt bestämda företeelser att framstå som naturliga (Barthes, 2007), får Facebook framställningen av kvinnan att fortsatt gå i linje med historiskt underbyggda mytologier genom sin panoptiska funktion. Den framställning av den nakna kvinnan som får finnas enligt Facebooks riktlinjer framstår som den naturliga bilden av hur en kvinna ska se ut och vara. Allt som inte rättar sig efter riktlinjerna ses därför som avvikande. Genom att övervaka och uppmana användare till att anmäla otillåtet material

bidrar Facebook genom användarna till en naturalisering av myter om kvinnan. Medvetenheten om att vara övervakad leder till att användarna i många fall genomgår självrensning innan de publicerar en bild för att inte bli exkluderade från forumet, vilket endast är möjligt om de vet vad som uppfattas som stötande och inte. Facebook utövar en panoptisk makt eftersom de får både användare och tredje parter att tänka på vad som kan uppfattas som olämpligt och sexuellt innan de publicerar något. Detta leder till att användare som Fotografiska och Bröstcancerfonden anpassar sig efter Facebook och genomgår självrensning, vilket resulterar i att de själva är med och underhåller myter om kvinnan. Den panoptiska funktionen blir starkare och mer effektiv med hjälp av användarna, vilket gör att myter kan legitimeras som självklara och naturliga. Även om det uppstår reaktioner mot Facebooks censurering spelar det i det långa loppet inte någon större roll. Värdet av att få vara inkluderad och ta del av den lönsamhet som Facebooks bringar till företag är större än att motsätta sig den övervakning som Facebook utövar. Detta blir extra tydligt när organisationer med viktiga budskap som Free the Nipple, RFSU och Bröstcancerfonden väljer att censurera sig själva för att få finnas på Facebook.

Facebooks riktlinjer för nakenhet kan förstås som ett försök till kontroll över den kvinnliga sexualiteten. Ett exempel som utsattes för censur var Dinamarcas bild i "Klämkalendern 2016". Kalenderns syfte var att uppmuntra människor att boka in en dag i månaden då de själva undersöker sina bröst (Rågsjö Thorell, 2015). När hon publicerade den svartvita bilden av sina bröst (bilaga 4) blev den direkt borttagen, varpå hon blev blockerad från forumet. Censureringen av Klämkalendern bottnar i den historiskt framväxta myten om anständighet i vilken kvinnans sexualitet definieras. Tseëlon beskriver hur bilden av kvinnan som en syndande varelse bland annat härstammar från den bibliska berättelsen om Adam och Eva, där Eva trots förmaningar om att inte äta av den förbjudna frukten inte kunde motstå lockelsen. Med berättelsen kom en moralföreställning som tillförde kvinnan egenskaper som syndig, naiv, förförisk och opålitlig (1998:14ff). Den kristna trons krav på oskuld och jungfrulighet kunde hjälpa kvinnan om hon antog sig rollen som anständig och kysk. Denna roll kom att definiera och lägga ett ansvar på kvinnan hur hon ska vara och uppfattas av de ögon som betraktar henne. Hon är således ansvarig för sin *självpresentation*, men även för de ögon som betraktar henne som ett sexuellt objekt (1998:20ff). Nead beskriver hur bilden av kvinnan bottnar i den manliga blicken som betraktar kvinnans nakna kropp, det vill säga "the male gaze". Hon menar att det genom tiderna i de allra flesta fall har handlat om en naken kvinnokropp som betraktats av en manlig observatör (Nead 1992:81).

Kalenderns syfte var att upplysa om bröstcancer, en sjukdom som årligen drabbar många kvinnor men även ett fåtal män. Sekunden då bilden censurerades av Facebook slutade den att handla om sjukdomsupplysning och handlade istället om kvinnan som en sexuell varelse. Sjukdomen hamnade automatiskt i bakgrunden och blev irrelevant då kvinnan i första hand är dömd till att vara ett objekt för åskådning. Genom Facebooks utövning av censur skapas en objektifiering av kvinnan genom vilken Dinamarca och andra kvinnor reduceras från att vara en person till endast en kropp. Konsekvensen av denna process blir en avkontextualisering av bilden där den berövas sitt sammanhang och istället fokuserar på nakenhet och kvinnliga bröst. Klämkalendern blev censurerad av Facebook eftersom naturliga kvinnobröst går emot den mytologi som genom historien är starkt sammanflätad med kvinnan. Censureringen befäster på detta vis en myt om att det kvinnliga bröstet, och i synnerhet bröstvårtan, alltid är sexuell även om budskapet är att uppmärksamma bröstcancer.

Enligt Tseëlon är kvinnan sedan långt tillbaka drabbad av ett existensförnekande; hon är socialt osynlig samtidigt som hon fysiskt är ett föremål för beskådning och betraktning (1998:75). Det blir genom exemplen tydligt att kvinnan har ansvar för de ögon som betraktar henne, även när det handlar om sjukdomsupplysning. Den kvinnliga nakenheten påförs genom censurering både skuld och skam eftersom den ska skylas och inte vara sexuell eller väcka lust. Istället för att Facebook tillåter ett ifrågasättande av de mytbaserade uppfattningarna av kvinnan blir hon på grund av de snäva riktlinjerna istället sedd som syndig. Fokus förskjuts i och med detta från problematiken till kvinnan och visar indirekt på att är något som egentligen hör hemma i det privata. I exemplet med Klämkalendern går Facebook in och vidtar åtgärder eftersom deras riktlinjer för nakenhet måste hållas intakt. Eftersom Dinamarcas självpresentation inte var tillräckligt kontrollerad enligt Facebook kunde hon inte få tillgång till sitt konto förrän hon lovat att i fortsättningen ta ansvar för sin framställning för den manliga betraktelsen. Ett annat exempel där Facebook vidtog åtgärder för att hålla sina riktlinjer för nakenhet intakta handlar om brittiska Joanne Jackson som överlevde bröstcancer. För att visa vad hon hade gått igenom publicerade hon bilder där ett ärr efter hennes bortopererade bröst syntes (bilaga 10). Dessa bilder togs dock bort av Facebook med anledning av att vara "pornografiska" (Arnstad Elmlad, 2012). Samma sak drabbade Charlotta Lindgren som också fått sitt ena bröst borttaget genom en mastektomi. Hon lät sig fotograferas med bar överkropp (bilaga 11), men när hon la ut bilden på Facebook blev den borttagen för att den "spred sexuell innehåll" (Wigen, 2016).

För att få bättre förståelse för varför kvinnornas bortopererade bröst censurerades, och framför allt varför den kvinnliga nakenheten måste kontrolleras, bör vi återgå till Eva och skapelseberättelsen. Den syndiga handling Eva utför genom att ta ett bitt av den förbjudna frukten medförde konsekvensen att den icke-skamliga nakenheten blev skambelagd. Kläderna blev därmed ett kamouflage för nakenhet, men likaså ett motsatsförhållande mellan anständighet och sexualitet då en beklädd kropp förstärker tanken på att det finns något att dölja och något att se (Tseëlon, 1998:22f). De moraliska egenskaper som förföljer kvinnan än idag medför enligt Tseëlon att kvinnan, naken eller påklädd, sexualiseras i kontexter som är oväsentliga för framställningen (Tseëlon, 1998:27). Facebooks censurering utsätter Jackson och Lindgren för en dubbel bestraffning; oavsett om de visar ett bröst eller inte blir de automatiskt sexualiserade. Bilder där ärr syns kan tolkas bli borttagna för att det en gång har suttit ett bröst där. I dessa fall ses kvinnan mer som ett sexuellt objekt än som en överlevare av bröstcancer. Censureringen visar hur bröst bara får visas i sexuella sammanhang, vilket i sin tur visar att det finns en rädsla för att det som anses naturligt och verkligt ska förknippas med kvinnan. Rädslan bottnar enligt Duerr (1994) i att nakenhet är förknippat med skuld och skam. Han menar att skam är en biologisk företeelse som tillhör människans natur och som har funnits med sedan vi skapades. Detta förklarar varför nakenhet är ett fenomen som enligt Facebook måste kontrolleras i form av riktlinjer.

Digitaliserad skam

Den offentlighet som numera har tagit plats på sociala medier skiljer sig från den offentlighet som Tseëlon behandlar där kvinnan tillhör det privata och mannen det offentliga. Eftersom den offentliga sfären var laddad med prestige sågs den privata sfären som nedvärderad, vilket gjorde mannen synlig och kvinnan osynlig (Tseëlon 1998:97). Den tekniska utvecklingen har dock möjliggjort att fler kan ta del av det digitala offentliga samtalet. I samband med övergången till Gesellschaft och connectivity har både mannen och kvinnan idag tillgång till offentligheten, men det är fortfarande det manliga perspektivet som blir rådande. Kvinnan har blivit inbjuden att delta, men hon måste fortfarande förhålla sig till vissa restriktioner. Den del av det offentliga rummet som tar plats i sociala medier har blivit ett Gesellschaft på mannens villkor, något som kvinnan måste rätta sig efter.

I samband med censureringsprocessen fixerar Facebook bilden av kvinnan efter deras riktlinjer för nakenhet. Samtidigt blir allt som inte passar in i den tillåtna nakenheten benämnt som skamfyllt. Det uppstår en stor problematik när den algoritmiserade censureringen inte

kan ta hänsyn till sina egna riktlinjer eller de censurerade bildernas sammanhang och kontext. Exemplet Napalm Girl (bilaga 1) visar på den absurditet som uppstår när Facebook använder censur som ett verktyg för att kontrollera den kvinnliga nakenheten. Fokus förskjuts genom avkontextualiseringen automatiskt från det ikoniska krigföringsfotografiet till att endast handla om en nioårig flickas nakna kropp. I samband med att Facebook tar på sig rollen att avgöra vad som är barnpornografi respektive ett ikoniskt krigföringsfotografi, befästs nakenhet som skamfylld och kvinnan som syndig. Detta trots att bilden till en början endast handlar om en oskyldig, skadad och naken flicka som flyr en napalmbombning. Vilken nakenhet som uppfattas som skamfylld och inte blir genom algoritmiseringen den bild av nakenhet som användarna till slut får ta del av. På detta sätt går det ytterligare att säga att skammen över nakenhet har blivit digitaliserad och satt i system.

Fotografiet Napalm Girl har utsetts till bästa pressfotografi för sin skildring av det civila lidandet under Vietnamkriget. Enligt riktlinjerna tillåter Facebook publicering av konstverk som avbildar nakenhet, vilket innebär att fotografiet inte borde censureras. Händelsen visar dock tydligt hur Facebook går emot sina egna riktlinjer vid censurering, eftersom algoritmerna inte kan se skillnad på nakenhet och konst. Detta leder till att bilder, målningar och fotografier som vanligtvis inte är stötande blir censurerade. I och med avkontextualiseringen av Napalm Girl reducerar Facebook en historisk händelse till en kropp. Detta leder till att Facebook genom censurering inte bara objektifierar den kvinnliga kroppen utan även en flickas kropp. Denna avkontextualisering går även att se i censureringen av Zorns fotografier (bilaga 7) eftersom Facebook inte väljer att ta kontexten i beaktande och se bilderna för de välkända konstverk som de är.

Studien visar att det får finnas en halvnaken och uppenbart sexualiserad bild av kvinnan (bilaga 12), medan den helt nakna kvinnokroppen däremot censureras. Facebook bidrar i det långa loppet till att vi ser kvinnlig nakenhet ur deras perspektiv och därmed som sexualiserad. På detta vis blir Facebook en observatör, en male gaze, som projicerar en bild av kvinnan som ett objekt vars syfte är att beskådas. Studiens exempel visar att det som naturligt förknippas med den kvinnliga kroppen måste döljas, trots att det handlar om en nioårig flickas kropp eller kvinnor som blivit drabbade av bröstcancer. Skammen skapar ett begränsat utrymme för hur kvinnan ska vara och uppfattas av andra. Detta utrymme kan benämnas som ett ramverk och har i sin tur skapat en förväntan på hur kvinnan ska bete sig och se ut i det västerländska samhället (Tseëlon, 1998:7ff).

Reglering genom ramverk

Den skambelagda nakenheten och mytbildningen om kvinnan bidrar till att placera in henne i ett ramverk som kategoriserar hennes karaktär och egenskaper. Problematiken bottnar i att myterna har bidragit till vad som anses vara en accepterad framställning av nakenhet och sexualitet genom historien, framför allt i representationen av kvinnan både som individ och konstuttryck (Duerr, 1994:9f, Nead, 1992:12ff). Den kontroll som enligt Nead och Tseëlon utövas över kvinnan kan härledas till den kontroll som sociala medier idag har över representationen av kvinnan i allmänhet och det som omgärdar den kvinnliga nakenheten i synnerhet. Facebooks riktlinjer och censurering kan förstås som en kontrollfunktion genom vilken de skapar ett ramverk för hur kvinnan, nakenhet och sexualitet ska framställas i det digitala offentliga rummet.

Nead menar att det finns en rädsla för att det ska ske en överträdelse som ska separera kvinnans insida från utsida och släppa ut den kyskhet och renhet som finns förseglad i henne (Nead, 1992). Genom Facebooks och Instagrams censureringar blir det uppenbart att idealet om den förseglade kvinnan fortfarande lever kvar. De amningsbilder som censurerats från forumen (bilaga 5) exemplifierar detta och kan ses som stötande i dubbel bemärkelse; bröstmjölken separeras från bröstet och kvinnan är därmed inte längre förseglad och intakt. Att dessutom visa amning offentligt, en akt som är förpassad till det privata, går emot den mytbaserade bilden av kvinnan som the nude-idealet grundas i. Detta ideal är förknippat med en förskönad och fantasifull bild av kvinnan och tar avstånd från den faktiska och naturliga kvinnan (Nead, 1992:12ff). En talesman från Facebook uttalade sig om att vissa amningsbilder där bröstvårtor syns censureras för att de strider mot gemenskapsreglerna. Han menade att reglerna var utformade för att Facebook skulle vara en trygg och säker plats för användarna, inklusive de barn över 13 år som använder forumet (Belkin, 2008). Kvinnokroppen får bara förekomma i den digitala offentligheten under kontrollerade former och enligt detta uttalande kan den naturliga amningen tolkas utgöra ett hot mot Facebooks ordning.

Menstruation är en annan naturlig process som tillhört det privata genom tiderna. Poeten och konstnären Rupri Kaur arbetade under sina studier på universitetet i Waterloo, Kanada, med en fotoserie om menstruation. Syftet med bilderna var att avmystifiera kvinnokroppen och den skam den ofta är förknippad med. På en av bilderna ligger en kvinna fullt påklädd i en säng med synliga blodfläckar på lakan och byxor (bilaga 13). Bilden blev emellertid censurerad

från Instagram ett flertal gånger med argumentet att den stred mot forumets riktlinjer (Dewey, 2015). Agerandet visar likt amning hur ingenting får separeras från den förseglade kvinnan. Att menstruation tillhör det privata är så djupt inpräntat att bilden blev censurerad trots att den inte går emot Instagrams regler eller visar något naket överhuvudtaget. I ett öppet brev till Instagram skrev Kaur att hon vägrar acceptera att hennes bild blir censurerad när forumets sidor är fyllda med bilder av kvinnor som är både objektifierade och "pornofierade" (Dewey, 2015). Facebooks och Instagrams censureringar kan härledas tillbaka till en historiskt grundad uppfattning om kvinnan som förseglad och som ett objekt för åskådning. Genom att censurera allt som befinner sig utanför ramarna bidrar de till att hålla kvar kvinnan innanför ramverket. På så vis fortsätter plattformarna att presentera kvinnan i enlighet med de historiska mytbildningar hon är sammanflätad med.

The nude-idealet har bidragit till att skapa en bild av kvinnan som hårlös, en bild som sedan reproducerats inom konsten sedan antiken. Facebook och Instagram, som är en stor del av nutidens offentliga rum istället för museikontexten, har tagit över framställningen av kvinnan som hårlös. Gustave Couberts konstverk "L'Origine du Monde" har från att den stod klar 1866 till idag både besvärat och provocerat många åskådare. Den föreställer en näst intill anatomisk avbildning av ett kvinnligt könsorgan med synligt könshår (bilaga 14). År 2011 blev den franska läraren Frédéric Durand-Baïssas avstängd från Facebook efter att han publicerat en bild av Couberts konstverk på sin profil. Bilden ansågs av Facebook vara pornografisk och stred därför mot gemenskapsreglerna (Milliard, 2015). På Instagram uppmärksammades ett fall där den australiensiska modeagenturen *Sticks and Stones agency* år 2015 publicerade en bild på två modeller i bikini med synligt könshår (bilaga 15). Både bilden och modeagenturens konto togs bort från Instagram trots att den inte bröt mot några riktlinjer (O'Neil, 2015). Denna typ av censur drabbade även Petra Collins, en kanadensisk fotograf och modedesigner. Hennes Instagramkonto blev raderat efter att hon lagt ut en bild av hennes underkropp i bikinitrosor med en orakad bikinilinjje (bilaga 16) (O'Neil, 2015).

Framställningen av den kvinnliga kroppen som hårlös tillfredsställer en önskan om tydliga gränsdragningar och definitioner för hur den ideala kvinnan ska vara. Att utesluta bilder där könshår syns leder till en förnekelse av de element som definierar den faktiska och naturliga kvinnan. The nude-idealet förespråkar en hårlös kvinna med skymda könsdelar, vilket förstärker bilden av henne som en mytisk varelse. Denna orealistiska framställning reproduceras av Facebook och Instagram medan kvinnor som inte trimmat sig själva efter det

hårlösa idealet måste censureras. Sociala forum som Facebook kan genom detta sägas bidra till att hålla the nude-idealet intakt genom att stänga ute allt som anses vara oanständigt och kan kopplas till the naked. På detta vis bidrar Facebook till att göra naturligt könshår till något vulgärt genom att censurera det. Detta leder till att censureringen indirekt visar på att den naturliga kvinnan hör hemma i det privata, medan kvinnan som är formad efter Facebooks ramverk är till för åskådning i det digitala offentliga rummet.

Facebooks ramverk kan ses som en rädsla för the naked-idealet. Förskjutningen från en ogenerad nakenhet till en skamfylld nakenhet som skedde i och med skapelseberättelsen kan likställas med övergången från Gemeinschaft till Gesellschaft. Förskjutningen från den naturliga gemenskapen och nakenheten innebar att nakenhet plötsligt krävde restriktioner och blev blottande i gemenskapen. På detta vis skapades en alienation där kvinnan blev en fiende genom att vara det syndiga könet. Detta skifte kan likställas med övergången från the naked till the nude. Om den kvinnliga kroppen ses som naturlig i Gemeinschaft så är det övergången till Gesellschaft som tillfört behovet av att kontrollera och kategorisera den. På samma sätt går det att se på förskjutningen från connectedness till connectivity, men istället då hur den skamfyllda synen på nakenhet satts i system i och med digitaliseringen och framväxten av sociala medier. Genom denna övergång har den sexualiserade framställningen av kvinnan och nakenhet mekaniserats och satts i system. Resultatet av övergången till Gesellschaft och connectivity blir att en förutsägbar bild av kvinnan som går i linje med the nude-idealet reproduceras. Detta ideal blir normerande för hur kvinnan får representera sig själv på Facebook.

Det digitaliserade ramverket är så uppenbart att det nästan går att ta på och allt som befinner sig utanför ramen censureras. Trots att könshår och menstruation inte bryter mot varken Facebooks eller Instagrams riktlinjer är ramverket ett så pass invariant sätt att framställa kvinnan på att bilderna blir censurerade ändå. Nead citerar Clark som menar att den kvinnliga kroppen på detta vis genom ramverket genomgår en geometrisk disciplin (Nead 1992:19). Ett citat taget från Facebooks gemenskapsregler visar på en medvetenhet om svårigheten att förhålla sig till riktlinjerna:

För att kunna behandla alla rättvist och svara snabbt på anmälningar är det viktigt att vi har riktlinjer som våra globala team kan använda enhetligt och enkelt för att granska innehåll. Som en följd av detta kan våra riktlinjer ibland vara mer fyrkantiga än vi skulle vilja, och begränsa innehåll som delats av rättmätiga skäl (Facebook, 2016).

Trots Facebooks medvetenhet finns det en svårighet att förhålla sig till de fyrkantiga riktlinjerna, något som resulterar i ren absurditet när Facebook exempelvis censurerar en amningsbild. En konsekvens av ramverket blir att användare och speciellt kvinnor anpassar sig genom självcensur för att undvika att få sina bilder borttagna. Om en användare ändå skulle publicera något som befinner sig utanför ramverket korrigerar Facebook genast detta genom censur och avstängning, allt för att riktlinjerna ska hållas intakta. Denna process har blivit accepterad, både medvetet och omedvetet, av användare på plattformen och har på detta vis blivit ett normaliserat tillstånd. Facebooks panoptiska funktion ser genom disciplin till att användare publicerar innehåll i linje med ramverket. Den mytbaserade representationen av kvinnan som får finnas på Facebook utgör således en del av den panoptiska makt de utövar. Den sexualiserade och omgjorda kvinnokroppen blir normaliserad av Facebook och Instagram medan den naturligt nakna kroppen är stötande och måste censureras. Denna paradox har skapat en mall för hur kvinnor ska självcensurera och presentera sig i den digitala offentligheten. På detta vis förtrycker Facebooks dolda algoritmer kvinnan på samma sätt som människan gjort historiskt - de legitimerar rådande maktrelationer som inte bara missgynnar kvinnor, utan alla användare. Detta eftersom algoritmerna tvingar samtliga användare att genomgå självdisciplinering i enlighet med Facebooks riktlinjer för nakenhet. Facebooks censureringar får på detta vis motsatt effekt och bidrar indirekt till vad de vill motverka; istället för att motarbeta sexualisering fixerar de genom riktlinjerna en sexualiserad och mytbaserad bild av kvinnan.

En blottande censur

Facebook är väldigt hemlighetsfulla med sina osynliga algoritmer och det är inte många som faktiskt vet hur de fungerar. Algoritmerna går därför ofta obemärkt förbi användarna och får utan deras vetskap allt större makt över deras liv och hur de uppfattar omvärlden. Med vår studie vill vi exponera denna maktstruktur som grundar sig i en panoptisk övervakning och disciplinering av användarna och det innehåll de publicerar. Genom att undersöka hur kvinnlig nakenhet framställs kommer Facebooks panoptiska makt tydligt till uttryck och visar hur de bidrar till att forma synen på denna nakenhet. Konsekvensen av detta talar för sig själv genom en specifik och stark händelse; censureringen av Napalm Girl (bilaga 1) blottar den absurditet som Facebooks algoritmer orsakar. De bidrar till en avkontextualisering genom vilken bilden blir berövad sitt sammanhang och betydande egenskaper. Det uppstår därmed ett fokusskifte som tar bilden från civilt lidande till sexuellt spridande. Genom en omkastning av fotografiets ursprungliga diskurs formar Facebook en ny diskurs där ett barn omedvetet blir sexualiserat. Detta sker genom ett försök att bestämma skillnaden mellan ett offer i krigföring och ett offer för barnpornografi. Studien visar att censureringen av naturlig nakenhet bidrar till att den istället blir kontrollerad och sexualiserad, något som i sin tur resulterar i att historiska mytbildningar om kvinnan befästs och reproduceras. Censuren av Napalm Girl blev en *blottande censur* och exponerade Facebooks bristfälliga ramverk, ett ramverk som bestämmer hur kvinnan får framställas i det digitala offentliga rummet.

Studien visar på hur Facebooks inflytande över användarnas liv bidrar till att de indirekt accepterar den osynliga övervakning som utförs på dem. För att fortsatt få vara en del av Facebooksamhället blev Fotografiska och Bröstcancerfonden (bilaga 7 & 8) tvungna att anpassa sig efter Facebooks strikta riktlinjer. Riktlinjerna har blivit ett ramverk, en bekväm lösning och allrådande lins ur vilken användare ser på den nakna kvinnokroppen. Detta visar att användarna hellre avstår sin frihet för att få vara en del av ett vinstdrivet och mekaniskt Gesellschaftsamhälle, eftersom priset de får betala för att vara uteslutna är för högt. Den förhoppning om frihet och gemenskap som användaren gick in med på Facebook, och som plattformen själva förespråkar, är nu ett minne blott. Facebook kan numera förstås som ett samhälle med både lagar, regler och straff och kan liknas vid hur en myndighet formellt hanterar fall. Facebooksamhället har dock tagits ett steg längre eftersom den mänskliga faktorn delvis har uteslutits där automatiska algoritmer istället tagit vid. Den algoritmiserade

censureringen väcker därför många frågor kring etik och moral, framför allt kring yttrandefrihet och det demokratiska samtalet. En av de viktigaste demokratiska frågorna är jämställdhet och vår studie visar att Facebook genom algoritmer omedvetet motverkar detta arbete. Kvinnlig nakenhet får inte finnas på Facebook oavsett sammanhang, men en uppenbart sexualiserad bild av en kvinna där bröstvårtor och könsdelar skyls får däremot förekomma. Detta visar hur Facebooks ramverk och osynliga algoritmer i det tysta faktiskt missgynnar halva jordens befolkning och dess rättigheter.

Det demokratiska samtalet har delvis förflyttats till plattformar som drivs av ekonomiska krafter och lönsamhet, något som blir problematiskt när användarens intressen hamnar i skymundan av Facebook och tredje parter. Strävan efter effektivisering genom algoritmer bidrar till att användarna blir oförmögna att publicera och ta del av ett varierat utbud av innehåll. Världsbilden användarna får ta del av är därmed begränsad och viktig information går förlorad i Facebooks censureringsprocess. Facebooks agerande kan på detta vis liknas vid en totalitär makt där censureringen fungerar som ett instrument för förtryck mot användarna och framför allt mot kvinnlig nakenhet. Studien visar hur Facebook, istället för att skydda användarna mot stötande innehåll, snarare inskränker yttrande- och tryckfriheten genom ett försök till att agera domare över skillnaden mellan accepterad och inte accepterad nakenhet. Facebook vill motarbeta pornografiskt innehåll, men det blir en omvänd effekt eftersom de skapar den sexualiserade bild av kvinnan de vill motverka.

I vår studie använder vi nakenhet som ett uttryck för att visa på ett mycket större problem med algoritmisering och censurering. Att anpassa sig efter Facebooks riktlinjer har blivit en självklarhet, både för privata användare och företag. Självcensurering har därför blivit ett normaliserat tillstånd på Facebook och påverkar inte bara hur vi för samtal om nakenhet, utan även hur vi för samtal om områden som exempelvis politik och religion. De övervakande algoritmerna existerar inte bara på Facebook, utan används av flera olika plattformar som Instagram, Twitter och Google. Algoritmiseringen har numera tagit över de plattformar som hanterar stora mängder information och påverkar därför samtal som förs över hela Internet. Detta bidrar inte bara till förmedlingen av en specifik världsbild, utan gör även att journalistik försvåras. Medierapporteringen blir drabbad eftersom journalister tvingas anpassa sina artiklar efter plattformarnas riktlinjer. Många aktörer är beroende av plattformar som Facebook för att nå ut till allmänheten och tvingas därför följa strikta riktlinjer som befinner sig långt ifrån de

svenska filtreringsreglerna. På detta vis genomgår även medierna självrensning, vilket minst sagt visar på Facebooks hot mot yttrandefriheten.

Eftersom algoritmerna agerar utan att ta bilders kontext i beaktning blir de ett ytterligare hot för det demokratiska samtalet på grund av att den mänskliga bedömningen delvis försvinner. Men finns det egentligen en lösning på detta? Anledningen till användningen av algoritmer ligger delvis i lönsamhet, men lika mycket i effektivitet i hanteringen av den stora mängd information som finns på Facebook. Ett vidare perspektiv kan inkludera studier i vad som kan vara en praktisk lösning på algoritmernas automatiserade och hänsynslösa bedömning. Hela Facebook kan liknas vid en tyst algoritm som inte besvarar respons förutom med förskrivna meddelanden. Istället borde de visa sin mänskliga sida, ta ansvar och erkänna sig som världens mäktigaste publicist.

Debatten om vilken nakenhet som får finnas är en oerhört komplex fråga och svårigheten för Facebook att ta beslut angående detta är förståeligt. Mark Zuckerberg vill säkert inte medvetet missgynna kvinnan, men försöket att tillfredsställa hela världens syn på nakenhet är nog en omöjlig uppgift. Det skadar oss i Sverige att anpassa oss efter kulturer vars syn på nakenhet är mycket mer begränsad än vår egen. Den svenska synen på jämställdhet går uppenbarligen inte i linje med de amerikanska värderingar som ligger till grund för Facebooks riktlinjer. Anpassar vi oss i Sverige efter värderingar vi redan gjort oss fria från? Det hade varit intressant att vidare studera om reaktionerna mot Facebooks framställning av kvinnan skulle se likadana ut i USA som i Sverige.

Vår studie visar på att Facebook inte är en neutral maskin som endast låter information passera genom plattformen. Visionen om transparens är helt oförenlig med hur hemliga algoritmer i det tysta formar hur vi uppfattar världen och i detta fall kvinnlig nakenhet. Genom att plattformen har utformats för ett socialt syfte får Facebook ett socialt ansvar som sträcker sig mycket längre än vad de från början kunde ana. Bakom Facebooks algoritmer sitter ingenjörer som inte har den minsta tanke på hur de påverkar synen på nakenhet, kulturella värderingar och det demokratiska samtalet. Så länge dessa algoritmer är hemliga, utanför vår kontroll och drivs av lönsamhet är de ett problem för yttrandefriheten. Istället för att faktiskt bidra till öppenhet skapar Facebook genom algoritmerna en sluten värld som användarna är beroende av. "Our mission is to give people the power to share and make the world more open and connected", sa Facebook och ljög

Referenser

- Aas, Katja Franko, Gundhus, Helene Oppen & Lomell, Heidi Mork (red.) (2009). *Technologies of inSecurity: the surveillance of everyday life*. Abingdon [England]: Routledge-Cavendish
- Asplund, Johan (1991). *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*. Göteborg: Korpen
- Barthes, Roland (2007). *Mytologier*. Lund: Arkiv
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Dijck, José van (2013). *The culture of connectivity: a critical history of social media*. New York: Oxford University Press
- Duerr, Hans Peter (1994). *Myten om civilisationsprocessen. Bd 1, Nakenhet och skam*. Stockholm: B. Östlings bokförl. Symposion
- Eksell, Jörgen & Thelander, Åsa (red.) (2014). *Kvalitativa metoder i strategisk kommunikation*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Ekström, Mats & Larsson, Larsåke (red.) (2010). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Fagerström, Linda & Nilson, Maria (2008). *Genus, medier och masskultur*. Malmö: Gleerup
- Foucault, Michel (2003). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. 4., översedda uppl. Lund: Arkiv
- Gauntlett, David (2008). *Media, gender and identity: an introduction*. New ed. London: Routledge
- Lyon, David (1994). *The electronic eye: the rise of surveillance society*. Oxford: Polity
- MacKinnon, Rebecca (2013). *Consent of the networked: the worldwide struggle for Internet freedom*. Pbk ed. New York: Basic Books
- Merriam, Sharan B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur
- Morozov, Evgeny (2011). *The net delusion: the dark side of internet freedom*. 1. ed. New York: Public Affairs
- Nead, Lynda (1992). *The female nude: art, obscenity, and sexuality*. London: Routledge
- Nyberg, Annakarin & Wiberg, Mikael (2014). *Sociala medier och härskartekniker*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Olsson, Anders R. (2010). *Sökes: en teknisk lösning på onskans problem: en guide om filtrering av innehåll på nätet*. 1. uppl., version 1.0 2010 Stockholm: .SE (Stiftelsen för internetinfrastruktur)

Shoemaker, Pamela J. & Vos, Tim P. (2009). *Gatekeeping theory*. New York: Routledge

Simanovski, Roberto. (2016) *Facebook Gesellschaft*. Berlin: Matthes och Seitz.

Tseëlon, Efrat (1998). *Kvinnan och maskerna*. Lund: Studentlitteratur

Turkle, Sherry (2011). *Alone together: why we expect more from technology and less from each other*. New York: Basic Books

Vaidhyathan, Siva (2011). *The Googlization of everything: (and why we should worry)*. Berkeley: University of California Press

Østbye, Helge (2004). *Metodbok för medievetenskap*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Elektroniska källor

Arnstad Elmblad, Katarina. (2012). Cancer-överlevare censurerades på Facebook. *Aftonbladet*. <http://www.aftonbladet.se/wendela/article14893545.ab> (Hämtad 2016-11-15)

Belkin, Lisa. (2008). Censoring Breastfeeding on Facebook. Blogs, *The New York Times*. http://parenting.blogs.nytimes.com/2008/12/19/censoring-breastfeeding-on-facebook/?_r=2 (Hämtad 2016-11-18)

Börjesson, Martin. (2016) <http://www.futuramb.se/?p=2341> (Hämtad 2016-11-23)

Dewey, Caitlin. (2015). Why did Instagram censor this photo of a fully clothed woman on her period? *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2015/03/27/why-did-instagram-censor-this-photo-of-a-fully-clothed-woman-on-her-period/> (Hämtad 2016-11-18)

Dutt, Sujay. (2016). Facebook ber om ursäkt för bröstcancer-censur. *Dagens Nyheter*. <http://www.dn.se/ekonomi/facebook-ber-om-ursakt-for-brostcancer-censur/> (Hämtad 2016-11-15)

Eagles – Hotel California. (1976) *A-Z Lyrics*. <http://www.azlyrics.com/lyrics/eagles/hotelcalifornia.html> (Hämtad 2016-11-24)

Edenius, Mats (2009) Bortom det panoptiska schemat. *HUMAN IT* 10.3. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:358260/FULLTEXT01> (Hämtad 2016-11-13)

Facebook gemenskapsregler. (2016). <https://www.facebook.com/communitystandards/> (Hämtad 2016-10-17)

Fotografiska. (2015) <http://fotografiska.eu/utställningar/utställning/zorn-och-kameran/> (Hämtad 2016-11-14)

Free the Nipple officiell hemsida. (2016) <http://freethenipple.com/our-story/> (Hämtad 2016-11-16)

Garptoft, Malin. (2016) Censur av kroppar med bröst i sociala medier måste stoppas. *Nyheter 24*. <http://nyheter24.se/debatt/798802-censur-av-kroppar-med-brost-i-sociala-medier-maste-stoppas> (Hämtad 2016-11-20)

Koren, Beate A. Facebook fjernet foto Tom Egeland la ut av krigsoffer. *Verdens Gang*. <http://www.vg.no/nyheter/sosiale-medier/facebook-fjernet-foto-tom-egeland-la-ut-av-krigsoffer/a/23771354/> (Hämtad 2016-10-18)

Lindkvist, Hugo (2016) Facebook censurerade Zorn - nu ska Fotografiska täcka nakenhet. *Dagens Nyheter*. <http://www.dn.se/kultur-noje/konst-form/facebook-censurerade-zorn-nu-ska-fotografiska-tacka-nakenhet/> (Hämtad 2016-11-14)

Milliard, Coline (2015) Facebook In Legal Trouble After Censoring That 19th Century Painting (NSFW). *The Huffington Post*. http://www.huffingtonpost.com/2015/01/23/facebook-origin-of-the-wo_n_6535912.html (Hämtad 2016-11-14)

Nationalencyklopedin, Facebook. <http://www.ne.se/ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/facebook> (Hämtad 2016-11-18)

Nationalencyklopedin, algoritmer. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/algoritm> (Hämtad 2016-11-22)

O'Neil, Lauren. (2015). Instagram takes heat for censoring photo of models with pubic hair. *CBC News*. <http://www.cbc.ca/newsblogs/yourcommunity/2015/01/instagram-takes-heat-for-censoring-photo-of-models-with-pubic-hair.html> (Hämtad 2016-11-18)

Rågsjö Thorell, Andreas. (2015). Så skapades Klämkalendern – en succékampanj. *Resumé*. <http://www.resume.se/nyheter/artiklar/2015/10/15/sa-skapades-klamkalendern--en-succekampanj/> (Hämtad 2016-11-15)

Segreti, Giulia. (2016). Facebook CEO says group will not become a media company. *Reuters*. <http://www.reuters.com/article/us-facebook-zuckerberg-idUSKCN1141WN> (Hämtad 2016-10-17)

Statt, Nick. (2016). Facebook is giving away the software it uses to understand objects in photos. *The Verge*.
<http://www.theverge.com/2016/8/25/12630850/facebook-fair-deepmask-sharpmask-ai-image-recognition> (Hämtad 2017-01-06)

Ström, Per. (2010) Så ~~ensureras~~ filtreras internet i Sverige. *Integritet i fokus*. Nr 2.
<http://www.datainspektionen.se/Documents/integritetifokus/integritet-i-fokus-10-02.pdf>
(Hämtad 2016-11-15)

Svensson, Olof. (2015). Politiker la upp bröstbild – blockas från Facebook. *Aftonbladet*.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article21526416.ab> (Hämtad 2016-11-15)

Westermann, Mads (2016) Den Lille Havfrue er for nøgen til Facebook. *Jyllands-Posten*.
<http://jyllands-posten.dk/kultur/ECE8340309/Den-Lille-Havfrue-er-for-n%C3%B8gen-til-Facebook/> (Hämtad 2016-11-15)

Wigen, Malin. (2016). Bröstcancerfonden varnades av Facebook. *Aftonbladet*.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article23469788.ab> (Hämtad 2016-11-15)

World Press Photo of the Year 1973.

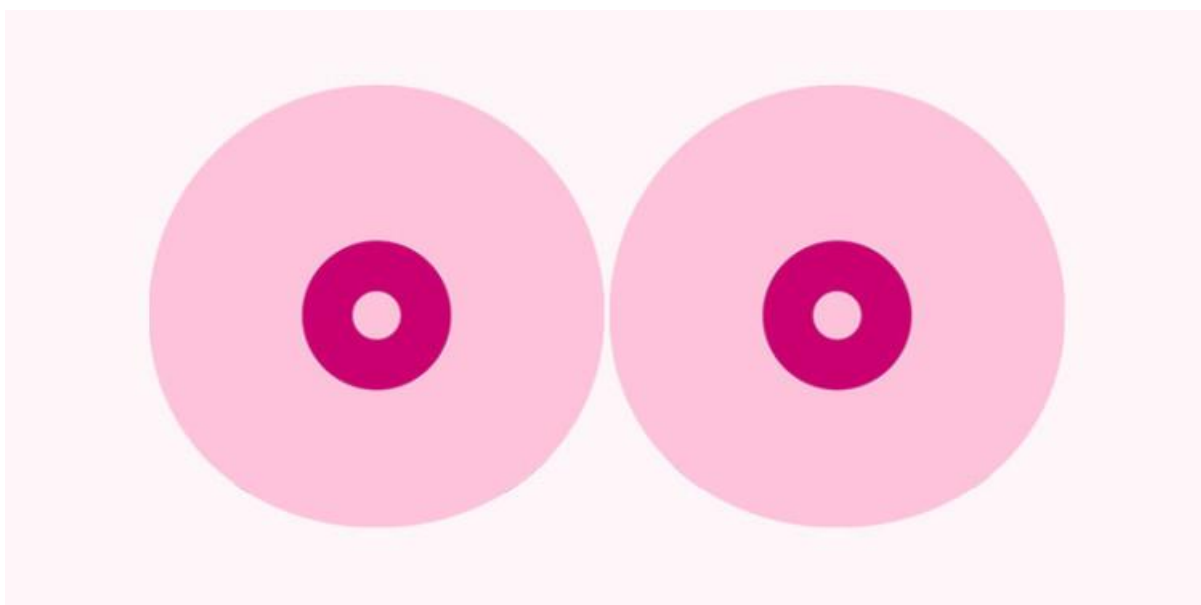
<https://www.worldpressphoto.org/collection/photo/1973/spot-news/nick-ut> (Hämtad 2016-11-12)

Bilagor

Bilaga 1: Napalm Girl

Bilaga 2: Svenska Bröstcancerfondens bröstskola

Bilaga 3: Den lille havefrue

Din annonce er ikke blevet godkendt, fordi den overtræder Facebooks retningslinjer for annoncering ved at indeholde et billede med for meget bar hud eller seksuelle undertoner. Facebook tillader ikke brug af billeder af personer i stillinger, der viser eller antyder sex, eller billeder af nøgenhed eller kavalergang, heller ikke selvom det har kunstneriske eller uddannelsesmæssige formål.

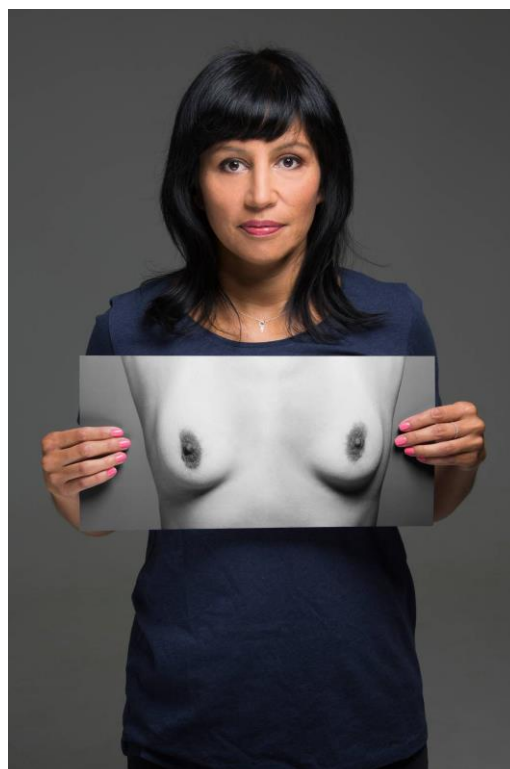

Sognerådsmentaliteten hersker

- Da Danmark valgte at blive middelmådig, mistede vi indflydelse og magt. Længere er den ikke. 'Det er da noget ævl, at vores omdømme i udlandet har taget skade – de kender os stadig for vores kønne, blonde piger, vores frisind, demokratiske...

POLITIK.TV2.DK

Bilaga 4: Klämkalendern

Bilaga 5: Amning

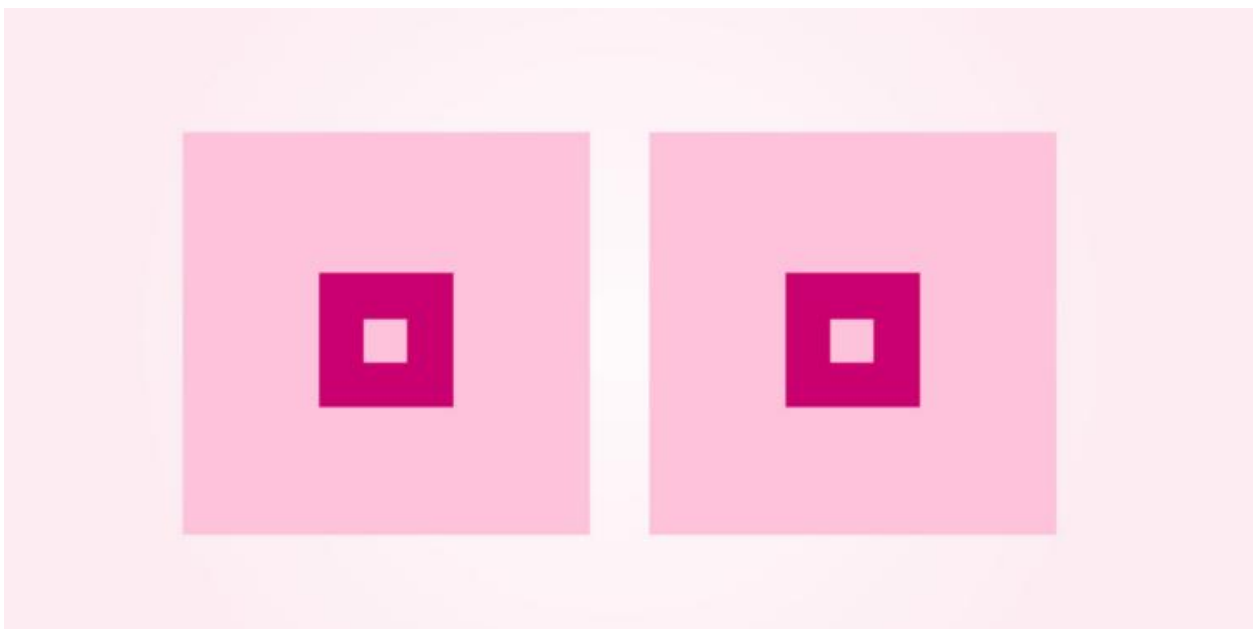
Bilaga 6: RFSU – Sex efter 50

Bilaga 7: Anders Zorn, Fotografiska

Bilaga 8: Svenska bröstcancerfondens omgjorda bröst

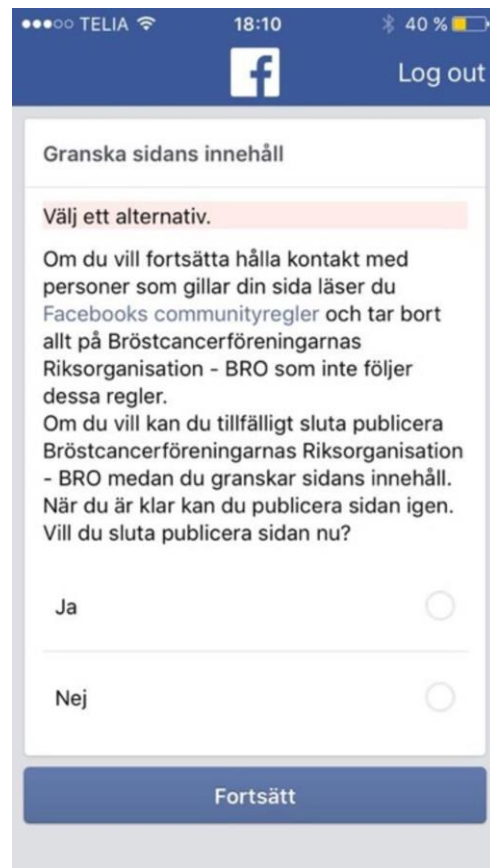
Bilaga 9: Free the Nipple

Bilaga 10: Joanne Jackson

Bilaga 11: Charlotta Lindgren

Bilaga 12: Kim Kardashian

Bilaga 13: Menstruation

Bilaga 14: L'Origine du Monde – Gustave Courbet

Bilaga 15: Könshår

Bilaga 16: Könshår

